

№ 234

РОДИТЕЛСКА — ГРИЖА —

Година I. кн. З=4.

Съдържание:

1. Малкият грешникъ, разказъ отъ Евгений Чириковъ. Прѣв. В. Стояновъ.
2. Христосъ възкресе! стихотворение отъ Бисеръ.
3. Спасителъ, отъ Змай Ивановичъ.
4. Родителскитѣ дружби, отъ Б. Н. Балкански.
5. Психогогика на дѣтската възраст, отъ G. Wanke.
6. Дѣте и косче стихотворение отъ Л. Бобевски.
7. Религия и дѣте, отъ свещ. Иванъ Дочевъ.
8. Писмо до редакцията, отъ Н. К.
9. Волята у дѣтето, отъ Ф. Треси.
10. Анкета-мнѣние отъ Д-ръ Хр. Т. Стамболски.
11. Театрална хроника отъ М. Велковъ.
12. Малки съобщения и реферати.
13. Обществено-училищна хроника.
14. Библиография.
15. Книгопись.

ШУМЕНЪ, 1908.

Редакторъ :

Б. Н. Балкански.

Евгений Чириковъ:

Малкиятъ грѣшникъ

Очеркъ изъ дѣтския живога.

Прѣяелъ: В. Ив. Стояновъ.

Кольо земаше най-живо участие въ всички приготовления за великденъ. Когато слугинята Даша, съ запрѣнати поли и засукани, олактъ ржкави, влѣзе въ стаята и захвана да мие стѣклата и прозорцитѣ и да омиа праха и паяджинитѣ отъ тавана и корнизитѣ, Кольо не забави да се яви тукъ и да се вмѣси въ работата.

— Даша! Даша! — звънко крѣщѣше той, — оставила си паяджина.

— Дѣ?

— Ето! вижъ, слѣпа кокошке!

— По-добрѣ е да излѣзете и да не се бъркате.

— Ама ще кажа на мама . . .

— Дѣ, какво съмъ оставила?

— Ето въ жгѣла! не виждашъ ли, паякъ? Снеми го!

Даша дотечно блъсна дългата четка въ жгъла, дѣто показваше Кольо и отмина.

— Чакай! чакай! паякътъ падна! — радостно закрѣска Кольо, като видѣ малкото сиво паяче и поиска тя да го тури въ котийката му подъ хаповетѣ.

— Ахъ, Боже наказание! — сърдѣше се слугинята. — И какво не измисляте? Защо ви е е тази мръсотия?

— Дашка, какъ смѣешъ? Ти си мръсотия . . . Тури го тукъ!

Кольо получи паяка и отърча въ трапезарията, като здраво стискаше котийката въ мѣнничката си ржка. Тукъ, около голѣмата покрита съ мушама маса, седѣха по-голѣмата му дванайсетъ годишна сестра. Наташа и старата бавачка Михеевна, която бѣше отгледала двѣтѣ дѣца и сега живѣеше въ дома. Наташа и Михеевна боядисваха яйца и всѣцѣло бѣха погълнати отъ тая работа.

— Наташа! Михеевна!

— Е?

— Искате ли да ви покажа?

— Какво да покажешъ, Коленце?

— Ей-тукъ е . . . — загадъчно каза той и помахаше котийката.

— Покажи, покажи!

— Елате тукъ! Наташа, фокусъ! . . .

Кольо бутна котийката подъ самия Наташинъ носъ и отвори капачето. Наташа се оплаши, Михеевна сжщо, а Кольо бѣше въ възторгъ.

— Ехъ, страхливци! А пъкъ азъ никакъ не се плаша! Дайте ми нѣкаква пръчица! Михеевна, дай, казвамъ ти, пръчица!

— Не мога, Коленце, трѣбва да боядисвамъ яйцата.

— Пакъ ще успѣешъ . . . Фокусъ ще ви покажа.

Ето кибрита: дай ми една клечица!

Кольо зе клечицата, накара паяка да се качи на нея и като си дръпна ржката, завика:

Паякъ, паякъ, пушай паяджина!

Паякъ, паякъ, пушай паяджина!

Паякътъ се отпусна отъ клечицата на тънко влакнесто паяжинка, а Кольо захвана да го навива на клечицата и колко му гласъ стига, викаше:

— Гледайте! Гледайте! На въздуха виси!

Любопитството надви Наташа и тя забрави яйцата. Михеевна също се наведе надъ тѣхъ.

Влѣзе майката.

— Какво правите?

— Мамо! Мамичко! Гледай!

Паякъ, паякъ, пушай паяджина!

Паякъ, паякъ, пушай паяджина!

— Тфу! . . . Хвърли го, смачкай го!

— Не бива — грѣхота е! — заяви Кольо и бързо скри паяка въ котийката.

— Четиредесетъ грѣха ще се простятъ, Коленце, а не да е грѣхъ! — наставнически му забѣлѣза Михеевна.

Майката отиде въ кухнята, дѣто сега имаше много работа, а Кольо зарасждава съ Михеевна.

— Ако го убия, Богъ четиредесетъ ли грѣха ще ми прости?

— Да, ще прости, ще прости . . .

— Глупости!

— Както щѣшъ, Коленце, нѣ тѣй казватъ: четиредесетъ грѣха ще прости . . .

— Ами два ако убия?

— Тогава четиредесетъ и четиредесетъ. Колко ставатъ? Прѣсмѣтни ги!

— Ссемесетъ, — сериозно каза Наташа, като прѣбираше задъ ухо падналитѣ си пирги.

Кольо се замисли. Слѣдъ това почука съ прѣстъ по котийката и я скри въ джоба си.

— Глупости! — неувѣрено каза той. — Ами ти за-
що пости, Михеевна? Кажи де? Защо?

— Зеръ ще постя.

— Ти можеше да съберешъ много паяци и да ги
стжпчешъ и Богъ щѣше да ти прости всичкитѣ грѣхо-
хе . . . Четиредесетъ, и четиредесетъ, и четиредесетъ . . .
Колко грѣха имашъ?

— Не могатъ се прѣброи!

— Е, много паяци ще намѣришъ у дома, въ гот-
варницата, въ дѣтската стая, стига да търсишъ. Пъкъ
и въ друга кѣща . . .

Кольо се обърна на токоветѣ си и съ подскачане
побѣгна въ готварницата. Въ коридора се спрѣ и изва-
ди изъ джоба си котийката. Погледна паяка и пакъ за-
хлупи капачето. Колебаеше се. Работата бѣше за живо-
та или смъртта на паяка. /Чално му бѣше да го у-
бие . . . Но може би истина да е, че ако убие паяка,
Богъ ще му прости четиредесетъ грѣха.

Кольо много искаше да пости прѣзъ страстната
седмица ведно съ Наташа и Михеевна, ала майка му
не му позволи . . . Вчера Наташа се върна отъ черква
и всички я нарекоха праведница и света. Михеевна ка-
за, че сега тя е цѣлъ ангелъ.

И Кольо завидѣ.

— Ами азъ? азъ? — притискаше се той о Михеевна.

— И ти си праведенъ. Мъничъкъ си още . . . Как-
ви грѣхове имашъ!

— Ще рече и азъ съмъ светъ? — искаше той ка-
тегориченъ отговоръ.

— Ти какви ли грѣхове имашъ . . .

— Не, кажи ми светъ ли съмъ?

— Е, светъ си . . .

— Ами вчера? Помнишъ ли?

— Какво?

— Каймакътъ, помнишъ ли? — тихо попита Кольо и прибави: — не ли казваше, че това е грѣхъ?

— Разбира се, грѣхъ е . . . Ами не може ли безъ разпитване? . . . Трѣбва майката да се слуша, а по-тихичко и не трѣбва . . . пѣкъ и съ прѣсти! . . .

— Ще рече, не съмъ праведенъ!

И сега Кольо мислѣше за това. Припомни си близкитѣ минали дни и намѣри още нѣколко грѣха: изруга Наташа като, я нарече глупава — единъ грѣхъ, пролѣ на бащината си маса мастило — два грѣха, излѣга майка си, тя го остави на колѣнѣ, а той, когато майка му излизаше, сѣдаше а когато ще влѣзе ставаше — три грѣха . . . И още много . . .

Кольо наброи до шесть грѣха, когато майка му мина край него.

— Сще ще играешъ ли съ паяка? — забѣлѣза му тя.

— Искамъ да го убия, мамичко, — замислено каза той и погледна въпросително майка си.

— И добръ ще сторишъ! — мимоходомъ рече огрижената майка и влѣзе въ стаята.

Кольо пакъ отвори котийката. Паякътъ бързо запълзѣ, а Кольо го изтърси на пода.

— Паяко, прости ме . . . Азъ бихъ те пусналъ на свобода, ако . . . — мислѣше си той и съ едно тропване на кракъ го смачка.

Слѣдъ като извърши това кърваво дѣло, седна на пода и захвана да разгледва паяка. Сстали бѣха само влажно пятно и краката му.

— Ахъ, безсрамнико, пакостнико недний! . . . на мръсния подъ . . . Ставай! — крѣсна неочаквано майка му.

Кольо се надигна.

— Вижъ, пакъ си изцапалъ панталонкитѣ си! —

сърдѣше се тя и отърси колѣнѣтъ му, а най-сетнѣ го цапна и блѣсна къмъ стаята.

— Махвай се, безсрамнико!

Тѣй неочаквано, тѣй чудно и обидно се свърши за Коля въпроса за грѣховетѣ му и неговата вжтрѣшна борба прѣдъ наказанието на смачкания паякъ. Не че му бѣше мжно, нѣ обидно, неизказано обидно му стана, дори му се плачеше. И Колю щѣше да заплаче, нѣ отгорѣ, отъ кжщата на стопанитѣ, слѣзе при Наташа нейната приятелка — гимназистка, та го досрамѣ отъ нея.

Той отърча въ дѣтската стая и се скри въ дулапа при дрѣхитѣ. Колю го притвори и се скри въ самия жгълъ. Тукъ бѣше съвсѣмъ тъмно и нѣмаше, отъ що да се срами. Колю плачеше тихичко, а послѣ прѣстана . . . Седналъ на колѣнѣ, той отъ дулапа прислушваше, какво става вънъ—изъ стаитѣ. Дочуваше отъ трапезарията разговора на Михеевна, Наташа и „стопанкината дѣщеря“, както наричаше той Наташината приятелка. Колю прислушваше напълно увѣренъ, ча тамъ говорѣха за паяка и неговия печаленъ край.

— Дѣ е сега?

— Побѣгна нѣкжтъ, — казваше Наташа.

— Азъ го цапнахъ, — обясняваше майката. — Тази суфтинъ му облѣкохме нови, чисти дрѣхи и пакъ ги изцапалъ. Но дѣ се е дѣналъ?

Колю спрѣ дѣхъ и замрѣ въ дулапа.

— Колю, Колю!

Колю мълчеше. „Нѣма да излѣза!“ рѣши той оскърбенъ и униженъ. Но майчиниятъ му ротондъ, зацъ който се криеше малкиятъ грѣшникъ, бѣше много топълъ, та му стана горещо и задушено.

Слѣдъ нѣколко минути той поотвори дулапа и погледна прѣзъ разтрога. Навнъ бѣше свѣтло, весело и хладно! . . . Изведнѣжъ омръзна му да стои въ дулапа

и поиска да иде при Наташа, Михеевна и „стопанкината дъщеря“. Но трѣбваше да почака. Трѣбваше да се избере удобенъ моментъ, за да излѣзе нѣкакси незабѣлѣзано. Инакъ навѣрно всички, щомъ го видѣха, щѣха да си спомнятъ, че го цапнала майка му и ще му е много срамно, особено отъ „стопанкината дъщеря“...

Трѣбваше да почака . . . Отъ мъжа Кольо захвана да скуби майчиния си ротондъ. Скоро и това му дотегна. Послѣ наново погледна и пакъ се услуша. Спасность нѣмаше, затуй можеше тихичко да излѣзе и, като заобиколи прѣзъ спалнята на майка си, татковия си кабинетъ и другата стая, щѣше да иде въ трапезарията при тѣхъ . . .

Кольо си потаде единия кракъ, нѣ веднага го скри, понеже Наташа влѣзе въ стаята. Бѣше вече късно, и тя видѣ крака му.

— Излѣзъ, инѣкъ ще кажа на мама . . . Дулапътъ не е правенъ, за да стоишъ тамъ . . . Ще ми измачкашъ новата рокля! Излѣзъ де!

— Нѣма да излѣза!

— Михеевна, Кольо мачка новата ми рокля! Влѣзалъ въ дулапа и не знамъ, какво прави . . .

Всичко пропадна: и Михеевна, и „стопанкината дъщеря“ се научиха, че Кольо е въ дулапа.

— Пъкъ нѣма да излѣза! — сърдито повтори той и се скри въ ротонда.

— Коленце! Какъвъ срамъ! Излѣзъ, гължбче! — каза Михеевна.

— Я-я-я! Моятъ гогеникъ въ дулапа! — засмѣно рече „стопанкината дъщеря“ и сжщо влѣзе въ стаята. Кольо не щѣше да излѣзе. Михеевна се опита да го хване за крака, нѣ той силно рипаше.

Най-сетнѣ Михеевна надви: хвана го за крака и той трѣбваше да отстѣпи. Той излѣзе отъ дулапа чер-

венъ като божуръ, сконфузенъ и сърдитъ. Косата му стърчеше като на ежъ, а очитѣ му свѣтѣха като на вълче . . . За всичко Кольо обвиняваше Наташа: тя го виѣ, издаде го и затуй на нея бѣше най-много сърдитъ.

— Не ме закачай! — крѣсна на Наташа, когато тя го хвана за лакътя и се опита да го дръпне изъ прѣдъ дулапа.

— Мама те цапна днесъ . . . Сще ли искашъ? — запита го тя, като оправѣше закачената си въ дулапа нова рокля.

— Ахъ, ти! . . . Глупачка — еднѣжъ — глупачка — дважъ, глупачка — трижъ! Азъ убихъ паяка, а имамъ само шесть грѣха . . . И още много лошотии мога да ти кажа! — запѣхтѣно викаше Кольо и изкочи отъ стаята.

— Какво?! — попита той, като ги изгледа отъ прага на кабинета. — Какво? И Михеевна мога да наругая, ама не ща! . . .

Христосъ Въскресе!

* * *

Днесъ милионъ очи се дигатъ къмъ небето
Съ спокоенъ тихъ молитственъ гласъ,
Изливатъ се горещи чувства отъ сърдцето
Човѣшко въ тозъ тържественъ часъ.

* * *

Тогазъ лъжа свѣта обхванала бѣ вече
Царѣше мракъ душевенъ и развратъ;
Той за човѣчеството съ радостъ се сбече
И мъченишки бѣ на кръстъ разпнатъ.

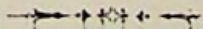
* * *

Умрѣ неволникътъ, но пжтя новъ създатъ,
Съз а е чисти, борчески души
И на човѣчеството свѣтълъ примѣръ далъ,
Какъ може се лъжата съкруши . . .

* * *

Днесъ милионъ очи се дигатъ къмъ небето
Съ спокоенъ тихъ молитственъ гласъ,
Изливатъ се горещи чувства отъ сърдцето
Човѣшко въ тозъ тържественъ часъ.

Бисеръ.

Спасителъ.

Метнете погледъ къмъ нѣкое касанско куче или къмъ нѣкое рунтаво овчарско — и кажеге, не прилича ли на хищень звѣрь? И наистина, на човѣка се дължи, че отъ нѣкогашень дивъ звѣрь той е прѣвърналь кучето въ питомень и вѣренъ другарь. Отдавна, много отдавна, кучето е било въ диво състояние. Но днесъ, когато то се приближи до васъ, взрете се въ очитѣ му и ще видите нѣщо, което нѣма нито въ вълка, нито въ лисицата, ще видите блѣсъкъ на вѣрность и добродушие.

Вѣрността на кучето е примѣрна. Има хора, които сурово се отнасятъ съ кучетата си, но послѣднитѣ пакъ имъ оставатъ привързани. Много отъ хората трѣба да зематъ урокъ отъ поведението на кучето, защото мнзина хора, не сж благодарни и тогава, когато имъ се прави най-голѣмо добро, а кучето е готово да положи живота си за оногова, който му е приятель.

Кучета имаме отъ нѣколко породы, но най-добрата е онази, която се намира около плацната св. Бернардъ. Тѣ сж най-добритѣ другари на тамошнитѣ калугери, които посрѣдствомъ тѣзи кучета сж спасили много хора отъ явна смъртъ. Но въ други страни има тѣй сжщо добра порода, като напримѣръ въ горна Шотландия.

Еленка била малко момиченце на богаги родители — шотландци. Велнажъ то излѣзло вънъ отъ града. Никой отъ домашнитѣ не знаялъ, гдѣ е, защото нѣмало обичай да обажда. Хубавия есенень день го очароваль и то лека по-лека навлѣзло въ гората. Тукъ то се изгубило. Не минало много и небето се заоблачило, гжстъ мракъ покриль земята. Заваляль силень снѣгъ, вѣйналь стулень вѣтеръ — сѣкашъ сръдъ зима било. Еленка заплакала и завикала, колко гласъ й държалъ. Най-сетнѣ нещастното дѣте изнемошяло, въ пълно отчаяние лежало то въ снѣгаты.

Въ къщи всички биле смутени. — „Гдѣ е дѣтето ни? Тър-

сете го!“, викали отчаянитѣ родители. Въ това недоумѣние тѣ се сѣтили за вѣрния.—Бопъ — умно и голѣмо куче. Бащата и нѣколко негови приятели отишли да търсятъ изгубеното дѣте. Бопъ минатъ напредъ, като да знаеялъ що ставало.

Силнитѣ и снажни хора се борили съ вѣтъра и виявица-та, но били сломени. Снѣгътъ и тѣхъ затрупвалъ, а отъ дѣте-то никаква слѣда нѣмало. Въ това врѣме тѣ чули гласъ, вслу-шали се, — едвамъ могли да разбератъ, че този гласъ е на вѣр-ния Бопъ, — толкова силенъ билъ вѣтъра. Той намѣрилъ изгу-беното дѣте и давалъ знакъ да идатъ при него.

Всички се намѣрили тамъ. Видѣли тѣ легналото въ снѣга и вкоченѣлото отъ студъ момиченце. Снѣгъ билъ затрупалъ дѣсната му рѣка и краката, — още малко и цѣло щѣло да бѣ-де завѣяно.

Бащата дигналъ дѣтето си, взелъ малко снѣгъ и почналъ да го разтрива. Не минало много и момиченцето дошло въ се-бе си. Така бащата и майката намѣрили дѣтето си, благодарен-ие на добриятъ Бопъ.

Прѣведе Люб. Бобевскя.

Родителският дружба.

* * *

Преди няколко години, когато ние за пръв път излязохме съ устна и писмена речъ, чрезъ отдѣлни брошури и въ ежедневния печатъ, да се искажемъ по въпроса за възпитанието на нашата младежъ, цѣльта ни бѣ, не да го разрѣшимъ, но главно — *да го направимъ въпросъ*, чийто разрѣшение не трѣбва да се отлага. Между другото, нашата цѣль бѣше, да заинтересоваме нашитѣ родители, които до сега оставяха изцѣло възпитанието на дѣцата имъ да се извършва въ училището, и то главно — отъ учителитѣ и само отъ тѣхъ.

Нашиятъ зовъ не остана като гласъ въпиющъ въ пустиня. На него се отзоваха съ най-голѣмо съчувствие родители и учители. Въ отговоръ на него се чува много гласове отъ наши държавни и обществени дѣйци, които ни насърчиха и окуражиха за по-нагаташна дѣйностъ. И ние, вѣрни на своитѣ задачи, се въодушевявахме отъ желание да дочакаме единъ близъкъ день, когато идеята за подобрене възпитанието на нашата младежъ, ще намѣри почва.

И, наистина, не останахме измамени. Не се мина много врѣме и повдигнатиятъ отъ насъ въпросъ стана злободневенъ, защото бѣше болниятъ въпросъ на своето врѣме. Изредиха се много политико-обществени събития, които създадоха най-неопровержими данни за доказателство на онова, което ние сме мислили, говорили и писали.

Днесъ вече въпросътъ за лошото възпитание на младежта ни не е въпросъ само на учителитѣ, но по-скоро, тоя въпросъ става най-интересенъ и насъщъ за нашитѣ родители — майки, бащи и настойници на дѣцата. Каго непосредственъ резултатъ отъ тази жива заинтересованостъ на родителитѣ, започнаха да се появяватъ тъй нареченитѣ *родителски*, или *родителско-учителски дружба*.

За тия родителски дружби имено, ние искаме да сподѣлми нѣколко мисли съ своитѣ читатели — родители.

Отъ писаното и извършеното до сега по организацията и дѣйността на тия дружби, може да се изтъкне на лице факта, че тѣ още не могат да пуснатъ дълбоки корени между нашитѣ родители и учители и че тѣхната досѣгашна дѣятелностъ не е дала положителни резултати, съгласно цѣльта имъ — да се спомогне за подобрене на лошото домашно, училищно и обществено наше възпитание.

Нека си зададемъ въпросътъ: кждѣ се криятъ причинитѣ за бавното нарастване на родителскитѣ дружби и за тѣхната слаба дѣйностъ?

Причинитѣ споредъ насъ се криятъ: първо — въ самитѣ инициатори и второ — въ външнитѣ мѣстни условия, мѣжду които се появяватъ дружбитѣ. Да разяснимъ на кратко мнѣнието си.

Има една капитална грѣшка отъ страна на ония инициатори учители, които се заематъ съ организирането на дружбитѣ. Прѣди да взематъ тази инициатива, тѣ трѣбва да си избератъ съчувственници и подържатели на идеята предимно изъ срѣдата на гражданитѣ — родители, отъ по-интелигентнитѣ професии: чиновници, офицери, търговци и занаятчи. Дѣлото трѣбва да се подеме така, че да се даде да разбератъ самитѣ родители, че тѣ се задружаватъ по своята частна инициатива, а не че ставатъ на готово привърженици на една идея, която е дадена отъ вънъ, отъ единъ учителъ, напримѣръ. Учителътъ, прѣдимно педагогъ, който прѣдприема основаването на дружбата, трѣбва да бѣде добръ запознатъ съ основната идея, съ цѣлитѣ и срѣдствата, които ще се вложатъ въ бѣдащия животъ на самата дружба. Ако избранитѣ до тукъ условия не бѣдатъ запазени, всѣка инициатива за основаване на дружба може да бѣде посрѣщната добръ, но тя скоро ще заглѣхне, защото е нѣмало прѣдварително създадена почва благоприятна за нейното поникване и живѣние.

Вторитѣ външни причини се криятъ, споредъ насъ, въ тѣй нареченитѣ идейни противници на родителскитѣ дружби. Кои сж тѣ, нека нашитѣ читатели сами ги намѣрятъ. Тѣ сж ония, които проповѣдватъ, че възпитанието на нашата младежъ не може да бѣде по-добро отъ това, което си е сега. Тѣ сж хората, които се радватъ на нашия мораленъ упадѣкъ и които очакватъ онова бѣдаще, което ще имъ донесе истинско и пълно щастие на земята. Срѣщу тия разрушители на общественя

моралъ може да се бори една добръ организирана дружба, която има въ своигъ редове събрани всички съзнателни родители въ градоветъ. Огъ учителитъ, а особено основнитъ, малко помощъ може да се очаква. Вече случаи има, когато класни учители се явяватъ на помощъ на родителитъ.

Тия двъ главни прѣчки могатъ да се прѣмахнатъ, чрѣзъ една добръ обмислена и систематична прѣдварителна подготовка. Тази подготовка се отнася до самитъ родители, които трѣбва да се убѣдятъ въ необходимостта огъ образуването на една *родителска дружба*, която да се заеме съ присърдце подпомагането на учителя въ неговата учебно-възпитателна работа. Тази прѣдварителна подготовка трѣбва да изхожда огъ нашитъ научно-образователни и др. културни дружества, каквито ги има почти въ всѣки градъ. Въ тия дружества, трѣбва да влѣзе огъ учителъ-педагогъ, който възнамѣрява да вземе инициативата за основаване на родителска дружба. Подпомогнатъ огъ своитъ съчувственици, тѣй трѣбва да се нареди една серия огъ популярни сказки по домашното училищното и общественото възпитание. Слѣдъ тия сказки или бѣседы, вече може да се образува единъ комитетъ, който да се занимае съ понататѣшната организация на дружбата.

Тази подготвателна работа може да се започне и вжтрѣ въ самото училище. Въ този смисълъ се исказва Д. Петрова, въ една своя хубава статия: *„какъ да се пристъпи къмъ основаването на родителско-учителски дружки у насъ.“* („Учителски вѣстникъ“ г. 1908 брой 12.) Въ тази статия, намъ направи приятно впечатление, констатирането на факта, че нашитъ учители до сега много малко, или — нищо не сж направили по отношение своята възпитателска подготовка, още по-малко сж сторили тѣ и за подготовката на родителитъ, да могатъ тѣ да бждатъ помощници на учителитъ, въ тѣхната възпитателска дѣйностъ. А още по-силно е изтъкната слабата подготовка, липса на усърдие и воля у нашия учителъ да отговори на своето назначение, не само като учителъ но и като истински *педагогъ-възпитателъ*, въ статията на г. С. Огняновъ *„По поводъ родителско-учителскитъ дружки и събрачия у насъ.“* (Учителски вѣстникъ брой 11).

Глека да кажемъ нѣколко думи за *цѣлитъ и сръдствата* които иматъ и трѣбва да иматъ родителскитъ дружки у насъ. Прѣди всичко, трѣбва да се не забравя, че появяването на родителскитъ дружки се е продиктувало огъ практически нужди на

живота и времето. Споредъ това и на тяхната дѣйностъ трѣбва да се ладе практическо-житѣйски характеръ. Теория на възпитанието и разнитѣ мнѣния и мисли на миналитѣ и съврѣменитѣ педагози трѣбва да се възприематъ до толкова, до колкото чрѣзъ тяхъ родителитѣ могатъ да си изяснятъ нѣкои по-трудни и сложни въпроси по дѣтската психологию. Задачата, която се е поставила напр. Казанлъшката родителска дружба, да се правятъ експериментални изслѣдвания и наблюдения надъ ученицитѣ, отъ самитѣ тѣхъ родители въ домътъ, тази макаръ и хубава цѣль, не може да се постигне у насъ, до като не се подготвятъ самитѣ родители за извършването на една такава специална работа, която всѣки единъ учителъ даже не може да извърши, ако не се подготви.

Въ цѣлитѣ на една дружба, също така, не трѣбва да се поставя напр. откриването на класове или паралелки, или откриването на мъжки или дѣвически гимназии въ градоветѣ, както бѣ случаятъ съ Старозагорската родителска дружба. Това сѣ задължения на държавата и тя е длъжна да ги изпълни.

Изобщо, цѣльта на всѣка една родителска дружба трѣбва да бѣде насочена главно къмъ: а) подготвяне родителитѣ (майки, бащи и настойници) за по добро изпълнение на своитѣ възпитателни задачи; б) запазване дѣцата отъ зловрѣдното и похварно влияние на улицата и в) даване на учащата се младка възпитание съобразно нашитѣ национални задачи. Така обхваната общата цѣль може да се развие още на други подцѣли, които да отговарятъ на духътъ и характерътъ на самитѣ дружби, безъ обаче да се прѣминава въ идеалистичната областъ на теористичната наука за възпитанието, дѣто често пакъ една идея остава за винаги само идея, безъ да може да се осъществи въ живота.

По малко ни остава да говоримъ за ония срѣдства, чрѣзъ които би могла дружбата да постигне своята възпитателна цѣль. За избора на срѣдствата нека оставимъ свободни самитѣ инициатори. Всѣко мѣсто и всѣки градъ си има своитѣ мѣстни условия отъ които ще зависи успѣшия животъ и ползотворната дѣйностъ на дружбата. Нѣки всѣки членъ на родителскитѣ дружби, билъ той учителъ, чиновникъ, офицеръ, търговецъ или занаятчия да прѣпорѣчва ония срѣдства, които той намѣри за добри и ефикасни. Съ течение на времето, опитътъ ще посочи много начини и пѣтища, които ще доведатъ задруженитѣ родители къмъ постигане на цѣльта.

Прѣди да свършимъ своята статия, нека да похвалимъ здруженото класно учителство, че то се отзова симпатично и подаде първо ръка за помощ и подкрѣпа на родителитѣ. Основното учителство обаяно отъ фалшивия сгрѣмежъ къмъ обществено политическа и чисто партизанска дѣйностъ, неподготвено още да понесе тежкиятъ кръстъ на истинския народенъ учителъ и възпитателъ, то стои далечъ отъ движението мѣжду редоветѣ на нашитѣ майки и бащи, които подемтъ организирана работа за подобрене възпитанието на нашата младежъ.

И тъй, ние сме на мигъние, че на нашитѣ родителски дружби прѣдстои да взематъ най-живо и активно участие въ подобрене на нашето учебно-възпитателно дѣло, което има нужда отъ реформи съгласни духътъ и националнитѣ наши тежениия. Съ тѣхното организиране не трѣбва да се бърза.

Поникнали върху нашински условия, подкрѣпени отъ самитѣ насъ, нека тѣ се разпространятъ въ всички кѣтове на нашето отечество и единъ день да станатъ мощенъ факторъ въ развоя на нашето народо-просвѣтно и възпитателно дѣло.

Психогегика ¹⁾ на дѣтската възраст

I

Духовна хигиена на дѣтето.

Ние трѣбва да прѣдпазваме малкото дѣте отъ всички резки и силни впечатления, по тежесте душевния животъ на дѣтето, както и тѣлесната му природа, сж още съвършенно нежни и незкрѣпнали.

Хигиената на дѣтския организъмъ изисква съвършено равномерно разпрѣдѣление на сънътъ и храната. Когато дѣтето започне да се интересува отъ околната природа, трѣбва прѣдпазвателно да се отнасяме къмъ него да не прѣкъсваме неговата заинтересованостъ и наблюдателностъ. Тука родителитѣ обикновено много грѣшатъ, като бързатъ да прѣтрупватъ дѣтската душа съ много материали. Вслѣствие на това се случватъ дѣца съ извънредно бързо и силно душевно развитие, което често пжти може да очуди човѣка. Такава бързина довежда дѣтето до голѣма посредственостъ. Никога не грѣбва още отъ ранната възраст да се чеге или разказва на дѣцата. Вижте малкото дѣте, когато само си играе, послушайте го когато започва само на себѣ си да бърбори. То искава мислитѣ си бавно и съ голѣми паузи. Сжщо така бавно и ние трѣбва да му говоримъ, защото съ бързото говорене ще му прѣтрупаме паметта, а сжщо — ще прѣсилимъ въ работата неговия слабъ и незакрѣпналъ още мозъченъ апаратъ. При продължителното слушане и приказване, ние сме забѣлѣзали, че внимателно на дѣцата започва да се укорива и тѣ се отѣгчаватъ.

¹⁾ Психологика е новъ терминъ на една нова наука, която сега се разработва. Споредъ нея психиатрията и психологията трѣбва да дадатъ най-бѣрни сѣждения за душезното състояние на дѣтето.

За ония отъ нашитѣ читатели които сж запознати съ задачитѣ на педагогията, ще бжде много лѣбно да схванатъ задачитѣ на новата на науката наречена психогегика.

Голѣма вѣра трѣбва да имаме у лѣкарнитѣ, които твърдятъ, че причинитѣ за неврозността у дѣцата се криятъ най-много въ това прѣуморяване.

Особено внимание трѣбва да се обръща на дѣцата, прѣзъ врѣме на тѣхнитѣ забавления и игри. Не трѣбва внезапно да ги прѣкъсваме, да имъ прибираме играчкитѣ и да ги мѣримъ. Въ отговоръ на това ще чуемъ силни протести и плачове. Колкото и да е оправдателна такава една послѣдствена, за дѣтето тя си остава необяснима и за него това е едно нарушение на неговия спокоенъ животъ. Срѣщу тия накрѣпленія на неговия спокоенъ душевенъ животъ, дѣтето отговаря само чрѣзъ плачъ и викане. Ако умѣете полека да убѣдите дѣтето въ врѣдата отъ тия игри, да го отклоните отъ тоя интересъ и да му насочите вниманието къмъ другъ по-важенъ и забавителенъ прѣдметъ, тогава вие ще го огървете отъ сълзитѣ и плача и отъ излишнитѣ раздражения и вълнения. Възъ основа на всичко това, става ясно, че родителитѣ ще трѣбва да се огласягъ къмъ своитѣ малки дѣца, съ голѣма прѣдпазливостъ, защото всѣка една малка грѣшка въ това отношение, довежда до много лоши и врѣдни резултати, които се отразяватъ много злѣ върху първоначалното душевно възпитание на дѣцата ни.

II

Хигиена на дѣтскитѣ афекти.

Прѣзъ тоя периодъ на дѣтската възраст, дѣтето трѣбва да се прѣдпазва много отъ първи раздражения, които го възбуждатъ и ставатъ причина за неговото афектиране. Заканванията, разказитѣ на бабитѣ за „страшнитѣ звѣрове“, за „караконжовцитѣ“, „за змейоветѣ“ и пр. указватъ голѣмо трѣвожно влияние върху душевното спокойствие на дѣтето до толкова че често пѣти дѣтето, ако е слабо, може да изпадне въ истерично състояние, което дава печални резултати. Майката е, прѣди всичко, длѣжна да познава душевната природа на своето дѣте и да го прѣдвардва отъ такива опасности.

Често пѣти безсмисленитѣ и нелогични приказки, повдигатъ впечатлителността на дѣтето и имъ даватъ съвършено невѣрни прѣдставления за нѣщата, прѣдметитѣ и природнитѣ явления. Въ разказитѣ често пѣти се говори за убийства, въ тѣхъ човѣшкия животъ струва много малко, а често пѣти пороцитѣ

и прѣстѣжленията се награждаватъ отъ сѣдбата. А главната сѣнина е, извънредното развитие на фантазията. Вслѣдствие на това виждане да се появява у дѣцата страхъ и нервно разстройство. Трѣбва да се грижимъ за обуздаването на дѣтската фантазия и да отправимъ дѣтския разсѣдакъ въ неговото правилно развитие. Ако, обаче, се прави строгъ и много добъръ изборъ на приказките и ако тѣ се разработватъ и прѣподаватъ на дѣцата по строго опрѣдѣленъ методъ, естествено е, че тогана тѣ ще могатъ да укажатъ извѣстно образотелито и възпитателно въздѣйствиетъ.

При всѣки единъ случай, родителитѣ и учителитѣ не трѣбва да забравятъ никога, че нервното разстройство и нервността се прѣдаватъ много лесно на дѣцата, и то по външнитѣ признаци и неразположения. Ето защо, трѣбва да се въздържа много прѣдъ дѣцата, да не могатъ тѣ никакъ да забѣлѣжатъ, кога сме разположени, кога не, кога сме нервирани или афектирани за нищо. Това трѣбва да се помни добръ.

Родителитѣ иматъ голѣма нужда отъ познания по психопатологията.

Твърде често, болестнитѣ нервни състояния се считатъ отъ учителитѣ и родителитѣ за паловина, или лоши привички и недостатѣци. Всѣки единъ лѣкаръ може да ни увѣри въ това. Ето защо, трѣбва всѣка майка, всѣки баща и всѣки учителъ да се запознае добръ съ психологията на дѣтето и да знае що е и що може да бѣде нормално и що е и що може да бѣде ненормално у него. Има много дѣтски душевни проявления, които могатъ да се считатъ за ненормални, когато въ сѣщностъ тѣ сѣ съвършено нормални и даже физиологически проявления на дѣтската природа.

Много често естествентѣ дѣтски проявления се взематъ като крайни немирства, а обратно, болестнитѣ паталогически признаци се неразбиратъ и криво обясняватъ. Поради това, отначало трѣбва да се вниква и изучава нормалната психология на дѣтето, а ведно съ нея и нейнитѣ отклонения. Така напр., у дѣтето е много силно развито подражението. То подражава на всичко, позволено и неозоволено, на всичко, което може да произлезе отъ недостатѣчното развитие на задържанитѣ импулси. На дѣцата е свойственъ егоизма. Изобщо, чувствата у де-

цата сж твърде слабо развити и изпърво тѣ започватъ да да се проявяватъ и оформяватъ. На всѣко едно дѣте е свойствено по природата да бжде жестоко къмъ животинтѣ, да бжде зависливъ къмъ другитѣ дѣца, а даже и отмъстително.

Тия признаци, особено силно се забѣлѣзватъ у дѣцата, които растатъ въ срѣда благоприятна за подобно едно душевно възпитание; тѣ се срѣцатъ още и у болезнено разположенитѣ, или дѣца, които сж се освободили отъ нѣкоя дълготрайна болестъ. Въ такива случаи се забѣлѣзватъ явно два важни фактора, които силно дѣйствуватъ за измѣнение на характера у дѣцата: естествената физическа слабостъ въ дѣтския организъмъ и второ-угодничесвото къмъ прицѣвниктѣ на дѣцага, което отива до разглезеностъ. Следъ едно такова прѣходно положение, ние трѣбва да очакваме значителни душевни промѣни у дѣтето. промѣни, които могатъ да видоизмѣнятъ до неузнаваемостъ дѣтския темпераментъ.

Дѣтето живѣе повече съ чувствата на момента, който поглѣща всѣцѣло неговото душевно съдържание. Промѣната въ настресението нѣма особено значение за дѣтската психопатология, защото цѣлия психически животъ на дѣтето се опрѣдѣля отъ момента, който прѣживява. Отъ това произтича свойствената за дѣцата разсѣяностъ, която се прѣдизвиква отъ бързата смѣна на впечатленията, които не могатъ да се задържатъ за по-дълго време върху единъ и същи прѣдметъ. Възъ основание на всичко това, прѣвъ първитѣ дни на своя душевенъ животъ, дѣтето не може да мисли за бъдащото, а постѣдното не може да упражнява никакво влияние на неговото душевно състояние.

У дѣтето е вродена наклонността да мисли, че другитѣ дължатъ нему особени грижи и покровителство. А въ това самомиѣние взема глѣмо участие фантазията. Прѣвъ силното влияние на фантазията, дѣцата не могатъ да дадѣтъ правилна оцѣнка на дѣйствителността и сами съзнаватъ, че тѣ мислитъ за нѣщата не така, както възрастнитѣ. Ето защо, много е трудно за дѣцата да се разбиратъ съ възрастни, които не сж въ положение да се приравнятъ съ тѣхъ.

Много е мъчно, да се запрѣти нѣщо на дѣтето. Разбира се, че тука ние не искаме да кажемъ за ония рѣзки заповѣди на запрѣщение, които винаги издаватъ родителитѣ: „нѣма да буташъ тамъ“, да не смѣешъ да мръднеешъ!“ и пр. Ние искаме

да обърнемъ внимание върху ония заповѣди и запрѣщения, които се допускатъ само възъ основание на педагогическитѣ изисквания. Споредъ това, никога не трѣбва да се запрѣщава онова което сме увѣрени, че дѣтето не ще може да се въздържи отъ да извърши. Трѣбва да обмисляме всѣка една своя заповѣдъ, защото дѣцата винаги си задаватъ въпроситѣ „защо“, „какъ такъ“ и пр. Сжщо така не трѣбва да забравяме, че всѣко едно запрѣщение: раздражнява дѣцата и ги прави жестоки. Както е мъчно да се изисква отъ дѣцата нѣщо което тѣ не могатъ да ни дадатъ, така е мъчно и да имъ запрѣщаваме това, безъ което тѣ не могатъ да минатъ. Ето защо, ние трѣбва да бждемъ съ дѣцата много тактични, прѣдвидливи и послѣдователни. Този е единичкиятъ правъ пѣтъ да се възпитаватъ честни и прями характери у дѣцата, които единъ денъ да могатъ критически да се отнасятъ къмъ себе си.

При едно вдълбочаване въ дѣтската душа, ние се обѣждаваме, че не само въ игритѣ се тя разкрива. За да разберемъ смисъльта, чувствата, желаніята и понятията у дѣтето, ние трѣбва основателно да се вдълбочимъ въ дѣтската психология. Само тогава ние ще можемъ да оцѣнимъ правилно дѣтскитѣ постѣпки, безъ да рискуваме, че ще изпаднемъ въ нѣкаква грѣшка.

Въ живота на дѣтето има голѣмо значение неговиятъ сънъ. Често пѣти дѣцата не могатъ да направятъ разлика между сънятъ и дѣйствителността. Прѣхода мѣжду сънното и будното състояние у тѣхъ е много лекъ, когато у възрастнитѣ трае повече и често бива мъчителенъ и тежкъ. Отъ тия психопатологически причини зависи, дѣто по нѣкога дѣцата лѣжатъ за работи, които не сж важни, а може би — сънували. Въ зависимостъ съ тия душевни състояния се намиратъ: раздражителността, гнѣватъ и нѣкои други психопатологически явления, които сж признаци на болезнено душевно състояние.

Споредъ послѣднитѣ изслѣдвания на педагозитѣ, тия душевни състояния могатъ да доведатъ до нѣкой душевни разстройства, които водятъ дѣтето и до прѣстѣпность. Къмъ тоя родъ душевни пориви, често пѣти се прибавя и ранната полова раздражителность, която има много пагубни резултати за нормалното развитие на дѣтската природа.

Всичко това, което накратко изтъкнахме до тука иде още веднажъ да ни убѣди, че прѣзъ първата ранна възраст на дѣтското развитие е много важно участието на възпитателтъ съ

подробни познания по психопатологията на дѣтската възраст. Особено за майките и бащите е нужно да се запознаятъ много основателно съ тия въпроси, които ние тука едва зачекнахме. Дѣлото на възпитанието би се улеснило значително, ако първоначалния възпитателъ се запознае съ нормалната и ненормалната психика на дѣте то, което сме си поставили за прѣдметъ на възпитанието.

Въ идещата втора часть на настоящата статия ще запознаемъ нашитѣ читатели съ психогигиената на училищната възраст.

В. И.

Дѣте и косче.

— Косче черно,
Знамъ павърно
Чакашъ близки днестъ;
Чакашъ татка.
Майка сладка —
Твоя чаръ, прѣлестъ . . .

Изъ гнѣздцето
Азъ гласцето
Твое чухъ: „църъ-плюкъ“ . . .
Не грижи се,
Не тѣжи се,
До шатъ скоро тукъ“ . . .

— „Мислишъ здраво,
Казвашъ право,
Миличко дѣте.
Но отъ споци,
Вървай, още
Не се връщатъ тѣ!

Безъ храница,
Безъ водица
И'е съмъ за напрѣдъ;
Шо ще чина?
И'е загина
Клето въ този свѣтъ!“ . . .

— „Ше те поя,
Птичко моя,
Ше те храня азъ,
Че си чудна,
Ранобудна
И съ приятенъ гласъ!“ . . .

Люб. Бобевски.

Религия и дѣте.

Человѣкъ е чудо въ свѣта. Е мислящо същество. Е надаренъ съ способността да цѣни себе си, своето съществуване и съществуването на подобните нему. Той желае да живѣе, да съществува. И търси срѣдства обмисляни, ефикасни да му осигурятъ живота, съществуването. Но какъ да се обмислягъ, да се прѣдѣлятъ тия срѣдства? Гдѣ е критерия за тая цѣль? Тукъ е същността — философията на човѣшкото съществуване. Какъ да се даде възможностъ на всѣки чловѣкъ — индивидъ да живѣе обмислено, съществуване — спосно? Съ други думи — да има равноправие между чловѣцитѣ, еднаквата. правда. свобода, братство, равенство; или по искането на евангелието — да стане за чловѣчеството лѣтото господне приятно и тукъ на земята, и горѣ на небето. „Да дойде царството ти, да бже волята ти, както на небето, тъй и на земята“, се чете въ господнята молитва.

Отъ начато и до сега чловѣчеството е чуждгувало нуждата и е търсило това царство на праздата. Е търсило критерии, съ които да разрѣши проблемата на общественния си животъ. Съ други думи, е търсило висша правда — Бога вътрѣ и вънъ отъ себе си да му се поклони, да му принесе жертва своята слаба воля и ограниченостъ на разума.

Не можело чловѣчеството да намѣри тоя критерий — живецъ вънъ отъ себе си — въ природата, започнало да го търси

вжтрѣ въ себе си—въ своя разумъ. Започнало да търси Бога—висшата правда и критерий въ своя умъ и воля. И подъ влиянието на тая търса и сжждения въ срѣднитѣ вѣкове философския умъ започналъ да обожавя себе си, да счита за Богъ — самъ чловѣка, своя разумъ. Но какъ, тоя философъ и мислителъ, съ своето съчинение „критика на чистия разумъ“ е разбилъ това вѣрване, е доказалъ ограничеността на „чистия разумъ“, а съ това ведно — критерия за обмислено човѣшко сжществуване трѣбва да се търси вънъ отъ чловѣка

Не ще съмнѣние, божията правда е изразена или открита въ чистото християнство. Това е неуспоримо. Християнскитѣ моралъ че облагородилъ достагъчно нравитѣ на чловѣчеството е фактъ, който историята не може да отрече. Знаятъ това и ръководейки се въ живота отъ тоя моралъ, защо да не го завещаемъ на дѣцата си, да не имъ дисциплинираме волята и сърдцето въ рамкитѣ му? Защо да не дадемъ широкъ просторъ на християнството да си изиграй до край своята морализаторска роль? Защо да не имъ прѣдадемъ Закона Божия въ тѣхнитѣ отношения?

Нека се има прѣдвидъ, че Закона Божия не е кодѣкъ отъ човѣшки закони, които всѣки нѣтъ въ основата си сж фатшиви и въ приложение — колебливи; не говори и за природни закони, които човѣкъ чрѣзъ науката покорява а говори за Божии закони, за абсолютна истина, която всѣки чловѣкъ трѣбва да познае; говори за чловѣка.

Отъ това се явява нуждата да има религия въ чловѣка, въ живото въобще. Но прочемъ чловѣкъ самъ по себе си като мислящо сжщество е религия необработена, несъвършена, която въ своето развитие и съвършенство непрѣменно трѣбва да се докостне до принципитѣ на по-съвършенна религия — християнството.

Отъ тукъ е именно, нуждата да се прѣподава на дѣцата по-съвършена религия — Законъ Божия. Но казахме прѣподава. Имаме грѣшка. Закона Божия не се изучава и прѣподава, като другитѣ прѣдметѣ. Той не е знание. Не е материалъ на ума. Той има за обектъ сърдцето. Култивира се въ сърдцето на чловѣка. И тукъ е раздора между духовенство и учители. Един отъ тѣхъ изкалъ да се прѣподава Законъ Божия, да се учи отъ дѣтето, а други сж противъ това изказане; тѣ сж за изхвърлянето

му, като частно дѣло на човѣшката съвѣсть, а сж за — правственното възпитание.

Отъ това и до днесъ Законъ Божи е нещастенъ прѣдметъ. Е всекога на пристрѣлка. Атакува се отъ всяка страна. Не му се дава миръ и спокойствие — да се радва на гостоприемство, каквото намиратъ въобще другитѣ прѣдмети въ основното и други училища.

Той е бѣленъ страдалецъ, както е страдалецъ Исусъ Христосъ. Христосъ нѣматъ мѣсто гдѣ главата си да подслони. Сжщо и Закона Божи. Франция, Германия, напоследѣтъ Италия сж арени на борба противъ днешната постановка — форма на Закона Божи. Народъ прѣдителя се силно загрижилъ. България и тя не остана назадъ въ това отношение. Прѣди години, па и сега въ скоро врѣме, основното учителство си високо издигна гласа въ редъ конференции. И прѣсата се бѣ достатъчно раздвижила.

Но мене ми се вижда тая борба противъ Божия законъ е привидна. Тукъ има недоразумение между едната и другата страна. Не може да се схване кое именно е Божия законъ, сжщността на християнството; кое трѣбва да се прѣдаде на човѣчеството: Божието ли или човѣчeskото. Едни мислятъ, че едното и другото сж елементи божески, затова тѣ ведно трѣбвало да се прѣподаватъ на дѣцата.

Едниѣ казватъ:

— На дѣцата трѣбва да се прѣподава свѣщенна история, да изучатъ всички събития отъ вѣтхия и нови заветъ, живота на Исуса Христа, молитви, да посѣщаватъ редовно църква, да се причастяватъ и пр.

А другитѣ възразяватъ:

— Не всичко това, което вие прѣпорѣчвате да се изучава отъ религията, отъ Закона Божи е неразбираемо за дѣцата. Тѣхната психика никога не може го погълна, да разбере невидимото, което се крие задъ логики, тайнства, обреди и пр. Защо да изучаватъ нѣща неразбираеми? Ето защо не трѣбва да се прѣподава на тѣхъ Законъ Божи, а да се приучаватъ възпитаватъ на моралностъ — правственостъ.

Тия сж въобще възразенията на едната и друга страна. Тѣ и дѣтѣ сж закона Божи. Това може да се види нѣкому чудно. Тукъ има само едно недоразумение. Едната страна счита едно за Божия законъ — видимата или външната страна, а

другата — вътрешната, тайнствената, моралната стойност на религията.

Знаено е, че всяка религия съдържа два елемента: божески и човешки. Божеският въкога е неизмѣнимъ, вѣченъ, а човѣшкиятъ е въ голѣма зависимость отъ волята иска- него, отъ живота на човѣка. Човѣкътъ — християнинъ съ своя личенъ и общественъ животъ може да го доведе до нераздѣлно единство съ божеския, но може да си остане и съ човѣшкия като лиши, изпусне, обезобрази, промѣни и божеския на лъжливо-божески. Но явява се въпросъ: кой е божеския елементъ критерия — въ християнството? — Морала Той е неизмѣнимъ елементъ, сжщността на християнството, който го прави съвършенна религия. Той е Божия законъ. Живота има нужда отъ дѣла, а не — Господи Господи, иска морализирани умове и сърдца, житейски работници, а не словодумци — праздни думи на тоя законъ дѣтето трѣбва да се приучи. Човѣкътъ иска отъ човѣка дѣла, животъ, а не само думи и мисли. А за творбата на дѣла, на обмисленъ животъ, той трѣбва да се свикне отъ дѣте, да дисциплинира въ духа на тоя критерий Но какъ? — Чрѣзъ морала на християнството, на религията.

„Не трѣба да се отрича, казва г-нь Д-ръ Г. Гордонъ въ руското списание „Воспитаніе и обучение“, голѣмото влияние на религията, особно на чувствителната и впечатлителна дѣтска душа, като огромна нравствена сила, която може да подчини на себе си такава неинтелегентна и несъвършенна въ нравствено отношение обектъ — дѣтето. Известно е, че дѣцата въобще сж безнравствени. Тѣ сж эгоистични, инатъ, жестоки, отмѣстителни и т. н. съ една дума — приличагъ по характеръ на дивацитѣ, въ които тия пороци сж изразени въ по-остри форми. Дѣцата не могатъ да проявятъ по висока душевна дѣятелность, защото умътъ имъ е не развитъ за това и имъ липсва сила въ волята. Но затова пъкъ сж надарени отъ природата съ голѣма чувствителность и възприемчивость, чрѣзъ които може добръ да имъ се влияе. У дѣтето много лесно може да повикате такова или онаково чувство, а ведно съ това таково или друго желание и настроение, защото то отъ една страна не се отнася критически къмъ себе си и окръжаващитъ го, а отъ друга — не умѣе да владѣе себѣ си. Дѣцата сж много довѣрчиви: тѣхнитъ чувства и желання открито се явяватъ прѣдъ очитъ на възрастнитъ, и отъ послѣднитъ много зависи какъ, на коя страна да отправятъ

тази довърчивост. Отъ всичко това се вижда какво силно трѣбва да бѣде влиянието на религията, тази могъща нравствена сила, на дѣтето“.

Но какъ да се прѣдаде морала, какъ да се прѣдаде Закона Божии на дѣцата? Ето щекотливъ въпросъ: какъ да се направятъ добри, какъ да имъ се притѣнятъ животинскитѣ инстинкти, а изостратъ християнски пориви, когато въ тѣхъ нѣма правилно мислене? Затова, казва г-нъ Гордонъ, силата, която ще влияе на дѣтето непрѣменно трѣбва да има *реални*, а не обстрактна форма. Тя трѣбва да бѣде изразена въ форма на дѣйствиелни постижки, а не на отвлечени думи въ други думи казано — дѣцата всѣкога трѣбва да виждагъ морала, религията въ постижикитѣ на окръжаващитѣ ги родители, учители, чловѣци. Да видатъ на всѣка стѣпка, въ дома и на улицата, въ училище и църква Бога на правдата, спасителя на чловѣчеството. Да се образува всѣкѣждѣ и всѣкога атмосфера отъ мораль, отъ нравственностъ, въ която дѣтето да се движи, да стои, да диша. Не ще съмигнѣе, движейки се въ такава атмосфера то ще се зарази, ще се намираше, ще усвои сѣщия животъ, ще се надѣжа отъ сѣщия мораль. Какво ли ще стане, ако се разбере това отъ самитѣ родители, учители, духовенство и пр. Насгнпалъ е момента на човѣшкото спокойствие, на приягното лѣто господне, на земното царство Божие, казваме ние. Но чистата педагогия и тя сѣщата цѣль прѣслѣдва: да възпита, да прѣроди, да унищожи злото въ чловѣка. За това ние казваме, че педагогия и християнство въ основата си сѣ едно и сѣщо, една и сѣща цѣль прѣдслѣдватъ и съ еднакви срѣдства даже си служатъ.

Насадено, хванато и напоено дърво, въ косто циркулира вече сокъ за хранене, не ще съмигнѣе ще цѣвне и завърже. Това е работа на самото дърво. Турегъ веднѣжъ християнскитѣ мораль въ основата на дѣтската психика и възпитание, то трѣбва да се остави на свобода само да си изгради кулгa, съ който ще се сношава съ Бога. По закона на асоциацията, то ще си създаде подходящи догми, обреди тайнства и пр.; ще облече своя мораль, Богъ; свойгъ вѣрване и религия,—ще цѣвне и завърже. Това е работа не само вече на сърдцето, но и на неговитѣ умъ и фантазия. А до това врѣме ние нѣмаме право да се мѣсимъ въ тия му способности, които още не сѣ образувани, развити. Нѣмаме право да градимъ въ чуждѣ дворъ. Но нѣкои налагатъ религиозното образувание на дѣтето. Запознаватъ го съ осно-

внитѣ догми на религията тычатъ му ума съ религиозни знания, а сърцето оставатъ на страна. Фанатизиратъ го до такава степенъ и го каратъ да мисли, че само неговата религия е истина и той е крепитель на истината, а другитѣ — що сж вънъ отъ догмитѣ на неговата религия, се разблуждаватъ, тънатъ въ тъмнина. Тѣй се създава религиозна умраза, дѣленето челоуѣцитѣ на отдѣлни групи, които хранятъ по между си непримирима вражда. А мѣжду това челоуѣчеството постолно се стрѣми да унищожи изкуственнитѣ стѣни мѣжду челоуѣцитѣ. Идеала на християнството е да нѣма тия стѣни, да нѣма *ни елкъ, ни юдѣй, ни робъ, ни господарь*. А що виждаме? Колкото религиозното възпитание зближава челоуѣдитѣ, толкова религиозного образувание ги раздѣля. А това значи да се държи челоуѣчеството въ застои, да не му се отваря пѣтя на прогреса; отъ една страна се шиба да вързи напредъ, а отъ друга се дърпа да стои, да не мърда, да се върне назадъ. Това е безумна работа.

Историята е свидѣтелка какви плодове е принесло религиозното образувание. Папа Цезарь Боруня, инквизицията, патеръ Роза, срѣдневѣковното католическо духовенство по свѣйтѣ разврати, безнравствености, безбожности му сж плодове. Фанатизма, лицемѣрието, тартюфщината сж негови рожби.

И тѣй нека свършимъ съ думитѣ на г-нъ Гордона.

Той казва: *религиозна трѣбова да бѣде елементъ изключително възпитателенъ, а не образователенъ. Силата и е въ нравственото развѣтне душата на челоуѣка, а не въ просвѣщенieto на ума.*

Не мислимъ, че сме казали всичко по тоя тѣй важенъ въпросъ. Ние само го зачекваме, да се изкажатъ и други родители и учители. А това е въ интереса за доброто възпитание на нашитѣ дѣца.

гр. Шуменъ.

Свѣщеникъ: Ив. Дочевъ.

Писмо до Редакцията.

Получи се въ редакцията ни това писмо отъ една българка-възпитаница въ единъ нѣмски пансионъ. Намираме въ него нѣщо полезно и за нашитѣ родители и учители, затова го помѣстваме:

Уважаемый Г-не Редакторе,

Вѣрвамъ, че писмото ми ще Ви доста очуди, обаче азъ ще пристѣпя направо къмъ това, що ме накара да Ви пиша.

Този е третия мѣсець, откакъ съмъ въ Dresden. Намирамъ се въ единъ пансионъ, съдържателитѣ на който подържатъ и училищъ. Сега, — дали тѣ подържатъ това училище въ всѣко едно отношение или сж дали само зданието, не зная, но всички пансионерки иматъ право да посѣщаватъ това училище безъ никаква извънредна такса, освѣнъ тая, която внасяме на пансиона.

За изучаването на езика азъ посѣщавамъ долнитѣ курсове. Въползувахъ се отъ случая, да ви изложя нѣколко лекции, които по силитѣ си можахъ добръ да схвана — въ часъ. Това сж двѣ лекции: една по естествовѣдѣние — „Шаранъ“, и втората прѣдметно обучение — „Зима“.

Сега ще ви изложя развитието на първата лекция, тъй както е вървѣла прѣзъ врѣме на прѣподаването:

Р а з в и г н е.

Показва се картинка съ образа на единъ шаранъ и една шука.

Какво е това? — Отг. — Шаранъ. Ами това? — Шука. Кажете ми имената на още такива животни, като шаранътъ и шуката! Изброявагъ се иманата на още нѣколко риби. Кждѣ жѣ

вѣятъ всички тия животни? — Въ водата. Знаете ли какво об-що име носятъ всички тия животни? — Риби. Шаранътъ какво животно е? — Риба. Съ какво е покрито тѣлото му. — Съ люспи. Ами да ли той се на едно мѣсто стои въ водата? — Не. Какво тогава прави той? — Плува. Може ли нѣкой отъ васъ да плува? Отговаря едно дѣте, че може. Тѣй ли? Тогава ти ще можешъ да ми стговоришъ, съ какво си помагашъ за да плувашъ? — Съ крака и рѣцѣ, — Тѣй, я да видимъ, да ли и шаранътъ може да плува тѣй, и на него краката и рѣцѣтъ ли му помагатъ? (смѣхъ) — Не. Ами какво? Да излѣзе единъ да покаже! — (Показватъ перкитѣ). Какъ се казва това? — Перки. Колко сж? Да излѣзе единъ да ги покаже! Показватъ се всички перки, като за всѣка се казва по нѣколко думи; — какъ се казватъ, каква дължина, широчина иматъ и за какво помагатъ?

Учителътъ: Оня день на майка ми донесоха единъ шаранъ и още прѣди да му очистятъ луспитѣ, тя подигна съ една си прѣстъ това (показва на хрилѣтъ). Какво е това? Дѣцата се замислятъ. Слѣдъ една малка пауза едно дѣте отговори: хрилѣ. Да. Написа се на дѣската. Ами защо ли майка ми подигна хрилѣтъ? — Сжщото дѣте отговори. — За да види да ли рибата е прѣсна. Тѣй. Че по какво ще се познае? — Ако хрилѣтъ огъ долу сж малко розови тя е прѣсна; ако сж малко побѣлѣли или пожълтѣли, не е прѣсна. — Тѣй. Можели да живѣе шаранътъ ако не е въ водата? — Не . . . Какво е най-необходимъ на човѣка, за да може да живѣе? — храна. Още въздухъ. Д. б. рѣ. Дали сжщото това е необходимо и на шарана, за да може да живѣе? — Да. Съ какво се храни той? Какво има въ водата? — червейчета. Тѣй, но още друго? Мълчание. Учителътъ казва: съ малки рибки. Повтаря се. Казахте, че още въздухъ му е необходимъ, за да може да живѣе. Добрѣ, но отъ гдѣ взема тоя въздухъ? — Нѣкои дѣца отговориха, че тѣй излиза на повърхността да диша. — Добрѣ, но нали казахте, те той не може да живѣе, ако не е въ водата? Послѣ сжщо казахте, че не може да живѣе безъ въздухъ; ами тогава? Дѣцата сж въ недоумѣние. И какво трѣбва да има въ водата? — Въздухъ. Да въ водата има въздухъ, но какъ шарана приема този въздухъ? Ако ние си потопимъ главата въ водата и направимъ едно вдишване (учителътъ показва какъ), какво ще стане? Дали въздуха, който е въ водата ще приемешъ или? — И вода Тѣй, ами какво става

съ шарана? Дѣцата незнайтъ. Учителътъ съобщава, какъ става дишането у шарана. Слѣдъ това нѣкои дѣца рисуваха шарана.

Тѣй се свърши часа.

Втора лекция — „Зима“.

Р а з в и т и е:

Показва се картина „Зима“.

Съ какво сж покрити къшитѣ, улицитѣ дърветата? — Съ снѣгъ. Кога сж покрити съ снѣгъ? — Прѣзъ зимата. Какво е зимата? — Едно годишно врѣме. Повтаря се. Колко годишни врѣмена имаме? — Четири. Кое годишно врѣме е зимата? Четвъртото. Повтаря се. Отъ кой мѣсець и число започва и прѣзъ кой мѣсець и число свършва, — Тя започва отъ 9 декември и свършва на 9 мартъ. Повтаря се. Какво е правило това дѣте? — Едната си рѣка скрило подъ прѣстилката си. Говори се за облечлото прѣзъ зимата. Защо дѣцата сж тѣй облечени? — Защото е студено. Значи, какво годишно врѣме е зимата? — Зимата е студено годишно врѣме. Повтаря се. Прѣзъ зимата вали ли дъждъ? — не. А що? — Снѣгъ. Какво вали прѣзъ зимата? — Прѣзъ зимата вали снѣгъ. Повтаря се. Какво е това? (Показва се на покритото съ ледъ езеро). — Езеро. Какво е то сега? — Замръзнало, покрито е съ ледъ. Какво е имало прѣзъ лѣтото? — Вода. Значи, въ какво се обръща водата прѣзъ зимата? — Въ ледъ. Повтаря се.

Какво говорихме за зимата? Първомъ какво казахме? Повтарятъ се тия точки: 1) Зимата е годишно врѣме. 2) Тя е четвъртото годишно врѣме. 3) Започва отъ 9 декемврий и свършва на 9 мартъ. 4) Зимата е студено годишно врѣме. 5) Прѣзъ зимата вали снѣгъ. 6) Водата се прѣобръща въ ледъ.

Тукъ послѣдва едно сравнение съ лѣтото въ тия точки. Напр. 1) зимата е годишно врѣме. Ами лѣтото? . . . 2) Зимата е четвъртото годишно врѣме. Кое годишно врѣме е лѣтото? . . . и т. н.

Слѣдъ това дѣцата заучиха едно-куплетно стихотворение за зимата.

Това сж двѣтѣ лекции, за които Ви споменахъ въ началото на писмото си. Вървамъ, че тѣ не особено впечатлени (въ смисълъ на добро) ще Ви направятъ. Въ първата лекция като, че ли се говори не за шаранътъ, а изобщо за риби. Въ втората

както и въ първата, се чувствува една празнота. За това пъкъ да видите, какво внимание, какъв интересъ и тишина има, — нѣщо което много ме очудва, тъй като, това, за жалостъ, азъ у нашитѣ—българскитѣ основни училища, никога не забѣлѣзахъ. Послѣ, дѣцата тукъ като, че ли сж много по-добрѣ подготвени. А за възпитанието имъ, не може да се праза никакво сравнение съ това на нашитѣ дѣца.

Послѣ и друго, толкова врѣме вече ходя тукъ въ училището и нито единъ пътъ не съмъ забѣлѣзала да дойде нѣкое дѣте съ неприготвенъ урокъ. Това го споменахъ за да Ви изтъкна и друго срдство, което е заведено тукъ. Това сж едни книжки или както тукъ наричатъ Aufgabebuch. Тукъ какго виждате отъ заглавието, тѣ вписватъ свойтѣ уроци.

Всѣки листъ е разграфенъ: написано е деня, датата, всѣки часъ що иматъ. Напр.:

Понедѣлникъ 3 декемврий		
1	Четене	На стр. 7. четиво № 60.
2	Смѣтане	Да рѣшаваме зач. еди на коя стр. нѣщо подобно.
3	Естествовѣдение	За кравата.
Забѣл.	Трѣбва да имамъ	Тетрадката по писане, по смѣт. и т. н.

Вѣрвамъ, че това ще Ви се хареса. То е особено за нашитѣ училища, защото много често ще чуете дѣте да ви каже, че забравило днесъ да си научи урока, или пъкъ, забравило тетрадката си.

Съ почитъ: Н. К.

Dresden, 15 /III 1908 год.

P. S

При удобенъ случай ще Ви пиша нѣщо, което се отнася до домашния животъ или домашното възпитание на нѣмскитѣ майки и дѣца.

Волята у дѣтето.

Въ областъта на дѣтската психология ние познаваме четири фази на душавенъ умственъ развой, а именно : осѣщания, чувства (емоции), умъ и воля. Всѣки умственъ актъ прѣминава пжтя на едно генетическо развитие, докато достигне до онова съвършенство, въ каквото ние го познаваме при изучаване на дѣтската душа.

Въпросътъ за волята у дѣтето е най-трудниятъ и най-важниятъ между другитѣ психо-педагогически въпроси, които трѣбва да познава всѣки възпитателъ-педагогъ. Тази трудностъ се обяснява главно отъ сложността на всѣки волень актъ, който *указва изчестно малко или тольмо значение* при склждането и проявлението на различнитѣ (нравствени и религиозни) идеи у малкото дѣте, *обладающа човѣкъ*. Въ такъвъ случай трѣбва да приемемъ за истинно не само положението, че „всѣко едно сжщество е толкова по-способно за възпитание и нравствено съвършенство, колкото повече неговата воля е способна къмъ развитие“, ¹⁾ но трѣбва да приемемъ за истинско и положението, че най-разнообразнитѣ и противорѣчиви мнѣния по отговорността на човѣка за дѣлата му сж се развили отъ нищожнитѣ на гледъ различия въ възгледитѣ относително природата и свободата на човѣшката воля. За да направимъ, колкото е възможно, по-ясно изложението на самия въпросъ, ние ще

¹⁾ М. Guyau, „Education et Hérité“, 1890 г.
Руб. прѣводъ — Г. Дойко, „Воспит. и наслед.“ М. 1891 г.

търбва предварително да се запознаемъ съ възгледитѣ на разнитѣ психолози по него и, като се въздържаме отъ всѣка оцѣнка на научнитѣ изследвания, до които сѣ дошли авторитетитѣ по тоя въпросъ, — ще можемъ лесно да схванемъ всички направления, които съвременната мисль е могла да създаде по изучаването на тоя чисто наученъ-психологически въпросъ.

„Отъ поискването на нѣщо, каквото и да е, което веднажъ е доставило приятно чувство, у дѣтето постепенно се развива волята, — казва Прайеръ. Споредъ него, появяването на волята се прѣдизвиква отъ съединяването на двѣ прѣдставления; първо отъ желаемата цѣль и второ отъ движенията необходими за достигането на тая цѣль. Тия движения не трѣбва да се считатъ като безусловно необходими и не винаги обусловватъ тѣ прѣдставленията за цѣльта, съ изключение на случаитѣ, когато трѣбва да се произведе нѣкое движение отъ новъ родъ. По такъвъ начинъ, достатъчно е само една идея за цѣльта, безъ да имаме идея за срѣдствата, за да се стрѣмимъ къмъ реализирането ѝ. А отъ всичко това става явно, че волята е основана на желанието и че дѣйствително тя се развива отъ него.¹⁾

Споредъ мнѣнието на Гюйо, за да е възможенъ пълния актъ на волята, нужни сѣ два вида прѣдставления: първо, трѣбва да имаме на лице акта, който искаме да изпълнимъ и второ — противоположния актъ, който би могълъ да се изпълни. Отъ тука може да се заключава, че волята е слѣдствие отъ борбата между тия двѣ стрѣмления.²⁾

1) Теорията на Прайера относително произхождението на волята не трѣбва да се счита като емпирическа, ка то се явява отъ тоя цитатъ: „Било би грѣшка да се мисли, че волята се поражда отъ осѣщанията въ дѣтинството . . . волята не може никога да се яви у дѣтето само като слѣдствие отъ външния опитъ: тя се развива постепенно отъ вродения заюдишъ на волевитѣ функции“.

W. Preyer, „Psychogenesis“ („Journal of Speculative Philosophy“, 1881 April).

2) „Пълния актъ на волята т. е. пълното развитие на вътрѣшната енергия прѣдполага, че къмъ прѣдставлението за сачия актъ, който току-що ще изврши, се прибавя и едно много по-слабо прѣдставление отъ противоположечъ актъ. И тъй, ний ще лойдемъ до едно такова заключение: не може да има напълно воле тъ, или напълно съзнателенъ актъ, къмъ който да не може да се присъедини осѣщането отъ надтѣляваче на едни вътрѣшни стрѣмления навъ други, слѣдователно, възможната борба между тия стрѣмления, слѣдователно — възможната борба и противъ тия стрѣмления“. M. Guyau, *op. cit.* 1890.

Пере по тоя въпросъ мисли така: Волята, споредъ него се поражда малко по малко отъ рефлекторнитъ импулсивнитъ и инстинктивнитъ движения, които съ развиване на способността къмъ възприятieto и къмъ съставяне на понятията, и слѣдъ дълги и разнообразни упражнения, подпадатъ подъ дѣйствието на вниманието и ставатъ съзнателни и обмислени, съ една дума — ставатъ чисто волеви актове¹⁾. Волята въ отрицателната си форма (въздържане отъ какво и да е дѣйствие), споредъ неговото мнѣние, въ началото е също така актъ механически, несъзнателенъ и произволенъ. Това е по-скоро едно унищожаване, или най-малко — задържане на рефлекторнитъ, импулсивнитъ и инстинктивнитъ движения, които се проявяватъ отъ възбужденiето на мозъка вслѣдствие на нѣкое осѣщанiе. По такъвъ начинъ, първоначалното задържане състои просто въ смѣняване на едно стрѣмление съ друго.¹⁾

Вундтъ нѣкъ мисли, че нѣма актове безусловно рефлекторни и произволни, и че вниманието е повече или по-малко дѣятелно даже и при такива движения, които по нѣкога ни се струватъ съвсѣмъ механически.²⁾

Проф. Джемсъ поддържа като отличителна чѣрта на волевитъ движения, необходимостта отъ прѣварително *желание и намерение* да се извърши нѣкой актъ и слѣдователно-пълното *продвиждане* на самия актъ. Споредъ това, той опредѣля волевитъ движения като вторична функция на нашия организмъ, когато рефлекторнитъ, инстинктивнитъ и емоционалнитъ движения сж първичнитъ функции или актове. Джемсъ поставя волевитъ движения въ зависимостъ отъ съществуванетоъ въ паметта на прѣдставления за прѣварителнитъ произволни движения. „Когато вече стане нѣкое движение, като случайно, или като рефлекторно-инстинктивно, и като остави извѣстно впечатление въ паметта, то таково едно движение, най-напрѣдъ може да бѣде прѣдметъ на желание — на цѣль, къмъ постигането на която, съзнателно може да се насочи стрѣмлението. Нѣма защо да си прѣдставяме, какъ тая цѣль може да бѣде прѣдметъ на

¹⁾ Вижь Ribot „Les Maladie de la volonte“, стр. 8. (Има я въ рус. прѣв. Bain „The Emotions ant the Wile“. Часть II, гл. I, а сжшо Baldwin „Suggestion in infancy“, Science. 1891. —

²⁾ „Menschen und Thierseele“. Подъ руския прѣподъ е: „Душа человека и животныхъ“.

желанията при други обстоятелства. *Образуването на идеи за различни възможни движения, които остават въ намечтата слѣдъ опитта или като непреодолими препятствия.* — *Това образуване е първото необходимо условие за възможността на действителните актове.*

Отъ казаното до тукъ става ясно, че умственитѣ актове у човѣка прѣтърпяватъ послѣдователно процесътъ на прѣвращането, въ сила на което прѣвращане тѣ, отъ физиологически, съ течение на врѣмето се прѣвращатъ въ чисто психически актове. Нека сега да разгледаме въ сжщностъ характера на тия движения или дѣйствия у дѣтето.

Отъ цитиранитѣ до сега мнѣния на разнитѣ психолози, се вижда, че първитѣ движения на дѣтето не сж и не могатъ да бждатъ нито волеви, нито рефлекторни, нито пъкъ инстинктивни. У него липсва още разумно разбиране на прѣслѣдваната цѣль и срѣдства за постигането ѝ, — споредъ това и всѣко едно негово движение не можемъ да наречемъ *дѣйствие*, или постъпка за извършване на нѣщо обмислено и прѣдприето. Мислящия субектъ трѣбва отначало да се научи да контролира *движенията* и разумно да ги напразлява къмъ ясно съзнатата желателна цѣль, и само тогава такава едно *движение* може да се прѣвърне въ *дѣйствие* или въ *известна постъпка*.

Ний намираме за слабо и неоснователно положението на нѣкои психолози, да се обяснява развиването на волята чрѣзъ принципа на прѣвращането и видоизмѣняването на механическитѣ органически прояви въ психически процеси. Сжщо така ни се вижда за неприемливо и твърдението, че волята се поражда отъ рефлекторнитѣ и инстинктивни движения, които минаватъ въ областта на вниманието. А тѣй слабо е и мнѣнието на нѣкои психолози, че волята се развива отъ желанието, искането на нѣщо, което е доставило, или ще достави приятно осѣщание. Вѣрно е, обаче положението, че актоветѣ на вниманието и желанието (щѣнието) сж невъзможни безъ участието на волята. По тоя начинъ става явно, че вниманието и желанието не могатъ да се смѣтатъ и като необходими и прѣдшествуещи волята, а трѣбва да се разглеждатъ като известни форми на нейно проявление. Вмѣсто да се разглежда волята развива по спомѣнатия начинъ на прѣвращане въ сила на което движенията подпадатъ въ областта на вниманието, по-основателно ще бжде да се прѣпнѣе това прѣвращане на самата воля. И тѣй, волята е причина а не слѣдствие на това прѣвращане. Съ достатъчно

основания можемъ да се съгласимъ съ Прайера, че волята се развива въ свръзка съ тия движения, ако подъ думата *развитие* се разбира само *растенето*, а не генезиса на волята. Когато се твърди, че волята се *поражда* отъ дѣйствието, къмъ което е насочено вниманието и желанието, то трѣбва да се попитаме — отъ дѣ иде тогава самото внимание и желание, за да изтъкнемъ неудовлетворителността на едно подобно обяснение.

Слѣдъ тия критически бѣлѣжки, ний виждаме че нищо не ни спира да приемемъ класификацията на движенията, която прѣдлага Прайеръ, която задоволява научната страна на въпроса и го изчерпва съвършено.

Споредъ тази класификация, ний имаме първоначално много движения, въ които не влизатъ перифернитѣ възбуждения, които идатъ като слѣдствие отъ вътрѣшното състояние на организма. Тия движения сж нищо друго, освѣнъ проявление на излишната нервна енергия и въ тѣхъ произхождатъ само двигателни а не чувствително-двигателни процеси. Тѣ ставатъ, разбира се, безъ участието на волята и се наричатъ импулсивни движения. Освѣнъ това, втори видъ движения (които най-много се появяватъ у повороденото дѣте), за които макаръ и да е пуждно периферическо възбуждение, понеже прѣдставляватъ чувствително-двигателнитѣ процеси, — все пакъ за тѣхъ не е пуждно активно внимание и усилие, понеже ставатъ безъ участието на волята, — тѣ сж рефлекторнитѣ движения. Най-послѣ, ний можемъ да отбѣлѣжимъ цѣла редица отъ особенъ характеръ движения у чозѣха, които отговарятъ на органическия животъ у нисшитѣ, за които е особено приспособена физическата и емоционалната страна на организма имъ — въ силата на наслѣдственността. Това сж тѣй нареченитѣ инстинктивни движения.

По горѣ отъ всички други движения обаче, ще трѣбва да се турятъ постѣпкитѣ, при които се откриватъ желания къмъ извѣстна цѣль, вниманието отправено къмъ нея, прѣдстазлението и обсъждането на срѣдствата за нейното постигане, — сжщо така и съзнателното отправяне на собственитѣ усилия за осъществлението на тази цѣль. А тоя родъ сж именно всички съзнателно обмислени и произволни движения, които ний обикновено изъявяваме подъ форма на „идейни постѣпки“.

Въ такъвъ послѣдователенъ редъ, ние ще разгледаме и движенията, безъ да се придържаме строго въ класификацията имъ,

защото често пъти ще се случи напр. импулсивниятъ движения да се замѣнятъ съ рефлекторнитъ и т. н. Външно едно движение може да ни се прѣдстави напр. за импулсивно, а въ сжщностъ да е единъ произволенъ актъ. Въ това обстоятелство трѣбва именно да търсимъ и проявяването на причина за прѣвръщането, който по-горѣ се изтъкна. Нека сега по редъ да разгледаме и да изучимъ всички движения, за които говорихме до сега.

1. Импулсивни движения.

Нека прѣдварително още забѣлѣжимъ, че повечето отъ първоначалнитъ движения на зародиша биватъ импулсивни. Отъ извѣстно време, слѣдъ зараждането си, плода започва да извършва нѣкои мускулни движения (въ повечето случаи прѣдизвикани отъ процеситъ на храненето и кръвообращението), които въ сжщностъ сж първичнитъ прояви на рефлекторната чувствителностъ. Новороденото дѣте, щомъ се яви на бѣлъ свѣтъ, започва да извършва такива движения, които поглъщатъ цѣлия му физически и душевенъ животъ, като: махане на крачката и ржцѣтъ, свиване на разнитъ части отъ лицето, комически (несъзнателни) и др. гримаси. То започва да маха съ ржка и да бие всѣки прѣдметъ, който стон близко до него и който му обрща вниманието. Очиъ му се движатъ насамъ нагатыкъ, до като не се умори и заспи. Като спи дѣтето, ако не е много обвито и стегнато въ пелини, то се стрѣми инстинктивно да земе сжщото онова положение, което е имало въ утробата на майка си. Съ една дума, може да се каже, че дѣтето веднага слѣдъ раждането си дѣйствува чрѣзъ мускулитъ си, безъ нѣко участие на периферическото възбуждане.

По нѣкога, случайно, тия движения биватъ симетрически, по обикновено тѣ се проявяватъ безпорядъчно. Нѣкои отъ тия движения (като напр. прозяването и протягането) си оставятъ до края и на цѣлия човѣшки животъ, но повечето изчезватъ къмъ края на втората година отъ дѣтския животъ. Много отъ тия движения сж несъзнати отъ дѣтето. То силно се трогва въ тоя моментъ, когато го обладае пълно съзнание, че е направилъ нѣкое движение подъ диктовката на своята воля.

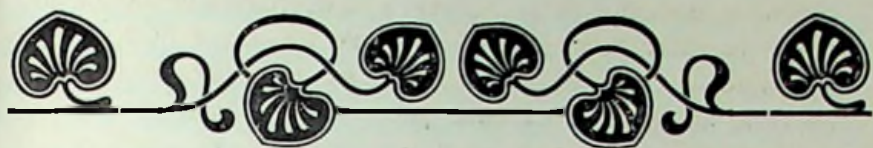
Първата усмивка у дѣтето, заедно съ неговитъ нервни гугукания, и всички др. движения, които прави то съ ржцѣтъ съ очитъ и съ краката си, когато сучи отъ майка си, — всички тѣ,

полека лека, отхранватъ у него едно съзнание за неговитѣ способности, по-добръ — за неговитѣ самостоятелни постѣпки. Въ време на спане често дѣтето си махне ржката и несъзнателно тя му разкрива покритото лице; очитѣ му започватъ, като че ли да гледатъ, но то не се сабужда още, — отново ржката му се мръд-ва на първоначалното си положение и очитѣ му пакъ се затва-рятъ.

Макаръ тия импулсивни движения да пѣматъ, сами посебѣ си, црѣки отношения къмъ дѣятелността на волята, косвенно тѣ сж отъ извънредно голѣма важностъ, защото прѣдставляватъ суровъ материалъ за сформироването на едва пробуждаещата се воля у дѣтето, като я приближаватъ до съзнаване на всѣка не-гова постѣпка, киято се диктуна отъ *волеция актъ*, въ пълна сми-сълъ на думата.

(Слѣдва).

Анкета за изспѣждане причинитѣ на слабо- то наше възпитание и срѣдства за подобреніето му.

Въ тоя дѣлъ отъ списанието редак-
цията ще дава мѣсто на всички мнѣния
по повдигнатия въпросъ, които ще ни
се изпращатъ отъ родители и учители.

Мнѣние прето.

Прѣди всичко, обаче, трѣбва да се подготви почвата отъ по-интелигентнитѣ ни хора чрѣзъ сказки, чрѣзъ убѣждения и чрѣзъ наставления, тъй щото обществото, духовенството и държавата да обсебятъ, защитятъ и приложатъ слѣдующитѣ начала и мѣрки:

1. Отъ страна на ъществото

1). Да се основе*) въ всѣки градъ и село по едно *патри-
телно дружество* за защита въ всѣко отношение, на малолѣтнитѣ дѣца отъ родителитѣ имъ при живото съчувствие на сичкитѣ мѣстни свѣщенници и учители съ слѣдующитѣ задължения:

*) Наскоро се е основала въ Казанлъкъ една родителско-учителска дружба за възпитанието на дѣцата. Основателитѣ ѝ сж узнали и схванали добръ способа за сжщеврѣменното домашно и училищно възпитание. Това имъ високоблагородно и патриотическо начичание заслужва всенародна похвала. Нѣма съмнѣние че то ще се посрѣшне съ искрено съчувствие и ще се подражае отъ сички досѣ ожелатели на ладежъта ни.

Сжщо наскоро се основа и въ Пловдивъ, по инициатива на челоуколюбиви сждии и други лица едно дружество за защита на малолѣтнитѣ прѣстѣпници. Идея прѣвозходна, народопохвална. Цѣльта би била още поотрадна, ако се прострѣше и до не прѣстѣпницитѣ малолѣтни, за да се прѣдузаватъ послѣднитѣ да не ставатъ прѣстѣпници,

а) Да посѣщаватъ чрѣзъ комисии, въ които да участвува единъ свѣщенникъ и единъ учителъ, сичкитѣ семейства на енорията или участъка по домоветѣ имъ, за да се изучава и узнава положението на семейството, поведението на родителитѣ и на дѣцата, да поучаватъ и наставляватъ, ако има нужда. Тия посѣщения да ставатъ еднажъ поне сѣки два мѣсеца, а когато стане нужда 2-3 и повече пѣти.

в) Да помагатъ съ учебни уреди, съ дрѣшки и пр. нуждающитѣ се дѣца и да награждаватъ прилѣжнитѣ.

и) да печататъ и раздаватъ даромъ лѣтящи листове, брошурки съ възпитателно съдържание.

г. Да образуватъ излѣти, вечеринки и други весели развлѣчения за да не ходятъ дѣцѣта по улицитѣ ни денемъ ни нощемъ, или по други вечеринки и прѣдставления освѣтъ на дѣтскитѣ.

г). Да изнамиратъ работа на свършилитѣ задължителното си учение, ако, по една или друга причина, не могатъ да продължаватъ учението си.

2). Всичкитѣ такива дружества да влѣзатъ въ споразумѣние съ мѣстнитѣ благотворителни дружества за да се очертая по-ясно и точно кръга на дѣйствиѣта имъ, да не би да се прѣплига благотворителността и да се зл. употребява съ нея, като се обявягъ солидарни помежду си, а най-разумното е да се слѣятъ въ едно.

3). Членове на тия дружества сж сичкитѣ пълнолѣтни граждани и гражданки, които се задължаватъ да защитаватъ и поддържатъ правственността въ домоветѣ си, по улицитѣ на сѣкждѣ, не само по мѣжду си и своитѣ дѣца, но и мѣжду другитѣ си съграждани и тѣхнитѣ дѣца.

Въ тия дружества, нѣма съмнѣние, ще се явятъ всичкитѣ правствени личности, всичкитѣ моралисти и учени, сичкитѣ ни заможни и богати, отъ добрата воля на които зависи успѣха въ благородния този подвигъ и ще застанатъ въ първитѣ редове да си разпрѣдѣлягъ ролитѣ за да подемагъ съ съвѣкушитѣ си сили гражданния лосъ за правствениото възраждане на унитото и паднало въ апатия къмъ сичко възвишено, къмъ сичко благородно, бѣлгарско общество. Сжшо нѣма съмнѣние че цѣльта на тия дружества не само ще се посрѣщне на драго сърдце отъ миллюцитѣ за рода си Бѣлгари, но вѣрва се, че много отъ тѣхъ ще ѣ даджтъ могущъ потокъ и незабавно ще се втурнатъ да

съставитъ такива дружества тамъ гдѣто нѣма. Не сж изчезнали още изъ мѣжду българитѣ добродѣтелнитѣ хора, които обичатъ ближнитѣ си и се залягатъ безкористно за всенародното щастие; сжществуватъ още заможни и богати, които съзнаватъ че тѣ сж имотни и ошастливени именно за да помагатъ на обществото и че тѣ могатъ да отдѣлятъ една часть отъ приходитѣ си и щедро щедро да я употрѣбятъ на мѣсто за общественни възнишени блага. Най-послѣ всѣки свѣсенъ българинъ спорѣдъ силитѣ си знанията и специалността си, съ добра воля и умѣло ржководство, би станалъ единъ полезенъ факторъ за общественния правственъ напрѣдъкъ.

II. Отъ страна на висшето духовенство.

1). Да повдигне прѣстижа и званието на низшего духовенство, като обезпечи поминѣка му за да се отзоватъ повече охотници за посвѣтяване въ духовнослужението на народа; за това ще трѣбва да се отвори още една семинария при нѣкой манастиръ изъ Бѣлгария.

2). Да не позволява ржкополаганието за свѣщенници на лица несвършили духовна семинария; ако ли нѣма сега достатѣчно такива, то да се пробиратъ отъ свършившитѣ класни училища съ строгъ цензъ по възпитание и религиозностъ.

3). Да се изиска задължителното и свѣсно прѣподаване отъ свѣщенослужители, както въ отновнитѣ тѣй и въ класнитѣ училища на християнското вѣроучение, законъ Божий, тълкуването на свѣтата литургия и пр.

4). Да се назначатъ способни свѣщеннопроповѣдници по двама въ всяка епархия съ мисия:

а) да проповѣдватъ по цѣлата епархия християнскитѣ добродѣтели и евангелскитѣ правди.

б) Да надзираватъ свѣщенниците и да ги задѣлжаватъ да тълкуватъ св-то евангелие слѣдъ прочитането му съки праздниченъ день.

в) Да надзираватъ какъ и отъ кого се прѣподава християнското вѣроучение въ надлѣжнитѣ училища, да разпитватъ и наблюдаватъ за повѣдението на свѣщенниците и да ли послѣднитѣ придружаватъ комисииитѣ при посѣщението домоветѣ въ енорията имъ.

Духовенството е най близо до народа; нему се повѣрватъ

душевнитѣ недъзи и пороци на личността и на семейството; за това то трѣбва да бѣде и цѣрителя имъ чрѣзъ свѣсни проповѣди, наставления и трѣзви примѣри, чрѣзъ своята *соль мира*. Въ настѣпалата нравствена криза нему се пада най-голѣмия подвигъ, най-доблестно самоотвръщение, най-скжло самопожертвувание и най-жва дѣятелносгъ; а за това нѣма освѣнъ да се залови ржка съ ржка съ другитѣ фактори за разрѣшението ѝ, главно съ учителитѣ-педагози

Надѣваме се че ще бждемъ разбрани отъ гдѣто трѣба.

III. Отъ страна на държавата.

1). Да се построятъ *) въ сичкитѣ села и градове широки и сгодни здания за забавачници и основни училища по извѣстенъ планъ съ по една голѣма зала, за сказки, вечеришки, прѣдставления и вечерни курсове за възрастнитѣ, чрѣзъ които да се попълватъ на едни изучването и възпитанието, които не сж могли да получатъ въ основното училище, на други да се развиятъ и усилятъ още повече знанията и на трети да се усвѣжатъ въ правата и длъжноститѣ къмъ себѣ си, къмъ ближнитѣ си, къмъ обществото, държавата и законитѣ.

2) Да се снабдятъ забавачницитѣ и училищата съ учители и учителки ревностни, свършили педагогически училища; ако ли нѣма достатъчно такива, да се назначатъ за *сега* и свършили гимназия, съ испитана нравственностъ и религиозностъ, съ задължения:

а) Да държатъ назидателни сказки всѣки день за родителитѣ.

б) Да водятъ дѣцата на църква вечеръ и сутрина всѣки празникъ гдѣто и да ги надзираватъ.

в) Да развождатъ дѣцата по полето на излѣти.

г) Да надзираватъ дѣцата по улицитѣ, по публичнитѣ мѣста и градинитѣ.

*) Най-послѣ . . . глазува се законъ за прачене заемъ отъ самитѣ общини: до 6,000,000 лева, исклучително за постройка на основни училища. По моему би трѣбвало държавата да отдаде на прѣдприемачи чрѣзъ търгъ, въ всѣки о ржъ отдѣлно, постройката на тия училища; инъ тъ, въ сегашнитѣ врѣмена, би било много рисковано да се прѣдадатъ тия пари въ ржцѣтѣ на общинаритѣ, които би ги изразходвало за всѣко друго освѣнъ за постройка на основни училища, или другояче би ги злоупотребили.

д) Да придружаватъ комисииѣ при обиколкитѣ и по до-
моветѣ.

е) Да докладватъ на дружественото настоятелство за повѣ-
дението на дѣцата въ и вънъ отъ училището.

3) Да се учрѣдятъ при забавачницитѣ и основнитѣ учили-
ща по една библиотечка съ подходящи за дѣцата книжки и по
една градина съ стѣкмено игрище.

4) На основнитѣ учители и учителки държавата да плаща
най-малко по 150 лева мѣсечно съ увѣличение всѣки петъ годи-
ни по 50 лева на мѣсець.

5) Да се построятъ въ по голѣмитѣ градове приюти за без-
домнитѣ скитающи се по улицата дѣца, били тѣ сирѣчета или
на непоправими родители дѣца.

6) Все въ голѣмитѣ градове да се построятъ специални
поправителни домове за злонравнитѣ и изпоправими дѣца. Таки-
вато домове да иматъ отдѣлно помѣщение за осѣденитѣ по уг-
лавни прѣстѣпления малолѣтни. Стига вече послѣднитѣ да се
тургатъ въ сѣшитѣ затвори гдѣто се задържатъ и закоренели
въ разврата прѣстѣпници, било мъже било жени, макаръ и въ
отдѣлни за двата пола помѣщения. Това обстоятелство е извън-
мѣрно развращающе за малолѣтнитѣ; то е безсѣвѣстно, то е по-
зорно и отвратително, то е прѣстѣпно за ония сѣдии и проку-
рори, които затлѣрятъ въ такива затвори дѣца

7) Държавата да задѣлжи всичкитѣ учителки, учители и
професори да държатъ общедостѣпни сказки по извѣстна прог-
рама въ празнични дни или на вечеринки и то въ разни цен-
трове и съ *бесплатенъ входъ*.

Сказкитѣ сѣ най-могѣщия лостъ за възпитанието и поправ-
лението не само на младежъта, но и на родителитѣ и въобще
на всичкитѣ възрастни хора, Прѣди и при възражданието ни, та-
кивато сказки, извѣстни тогава подъ името *дамаскини*, държани
слѣдъ отпускъ на църква, отъ тогавашнитѣ учители, истински
ратници за просвѣщението на народа ни, сѣ били най-главния
стимулъ за свѣстяванието ни, най важната поддържка на наро-
дния ни духъ, на добритѣ нрави и цѣломъдрието мѣжду насе-
лението. И сега отъ една година насамъ народътъ съ възторгъ
посрѣщна отрадното появяване на сказкитѣ. Въ София и друга-
дѣ учени сказчици се явиха съ високо благородната мисия да
просвѣщаватъ гражданитѣ въ всѣко направление. Да знаятъ тѣ,
сказчицитѣ, съ какви благословии и благодарности слушателитѣ

имъ напущатъ залата при свършака! Хвала имъ. Ще си позволя само да направя една бѣлѣжница, че сказкиѣ не трѣбва да сѣ отъ много отвлѣчено естество, като това съгледахъ нѣколко нѣколко пѣти въ София, непонятни даже и досадителни за срѣдата, нѣщо, което утѣгчава и ухладява слушателитѣ. Напротивъ тѣ трѣбва да сѣ лесновразумителни, достъпни за всичкитѣ умове; обективни, любопитни, полезни за практическия животъ, черпени и отъ отечественната ни история, отъ прѣдания, отъ пѣтешествия, отъ природата и пр. размѣсени съ осязателни примѣри, съ духовитосъ и щеговитосъ.

8) Да се учредятъ въ градоветѣ и въ селата по една, двѣ и по-вече популярни библиотеки въ еснафскитѣ и земледѣлческитѣ квартали съ забавителни за народната ни маса книги, разкази, истории, пѣтешествия и пр.

9) Да се удвои числото на педагогическитѣ мъжки училища, на които програмага да се ограничи въ строгата рационална педагогика.

10) Да се прѣвърнатъ дѣвическитѣ гимназии на женски педагогическо-стипендиански училища, като се оставятъ за гимназии само три, по една въ София, Пловдивъ и Търново.

11) Да се прѣвърнатъ мъжкитѣ гимназии на професионални училища, като се оставятъ за гимназии само петъ, по една въ София, Пловдивъ, Търново. Варна и Сливенъ.

12) Да се издаде законъ за легалното съществуване на театра у насъ, за прѣдставленията, (като се прѣдвидятъ специални за малолѣтнитѣ дѣца), за цирковетѣ, за панорамитѣ и пр. и за актьоритѣ и актриситѣ.

13) Да се приложи закона относително излаганието и продажбата по публичнитѣ мѣста на пощенскитѣ скандалъозни картини или на други неморални картини.

14) Държавата да вземе подъ свое покровителство попечителнитѣ дружества за малолѣтнитѣ, да улеснява начинанията имъ, безъ да се намиса въ тѣхнитѣ мѣроприятия, когато тѣ, дружествата, дѣйствуватъ въ границитѣ на закона.

София.

Д-ръ Х. Т. Стамболски.

Театрална хроника.

Къмъ проласть, драма въ 5 дѣйствиа и една картина, отъ Ив. Вазовъ.

Театърътъ има голѣмо възпитателно значение. Колкото една страна е повече напреднала, толкова и у нея театра е по-уреденъ и погтавенъ на подобаещата му висота. У насъ, всичко върви бавно, но, нека кажемъ — сигурно. И ние, както другитѣ културни държави се здобихме съ *народенъ театъръ*. На неговата сцена народа ни трѣбва да вижда своитѣ радости и скърби; тамъ той трѣбва да се оглежда въ своитѣ добри и лоши дѣла, които въ катадневния животъ се не забѣлѣзватъ и минаватъ безогледно. За да може, обаче народния театъръ да постигне своето при-сжщно възпитателно значение, трѣбва на неговата сцена да се изнасятъ и прѣдставятъ такива пиеси, които рисуватъ дѣйстви-телния народенъ животъ, въ неговото минало или настояще.

Всички виждаме, че въ това отношение именно, нашата дра-матична литература е много бедна и едва отскоро започва да се развиаа. Въ тая оскуждностъ на хубави нашенски драматични про-изведения едничкъ, само народниятъ ни писателъ Ив. Вазовъ може да отговори на своето назначение и да задоволи вкусътъ на публиката.

Като истински народенъ писателъ Ив. Вазовъ пише съ чув-ството на национална гордостъ. Въ неговитѣ позѣствователни и драматични произведения вѣе българскиятъ духъ, нетленъ и самобитенъ, както се е зараждалъ и развивалъ въ своя исто-раченъ пѣть.

Новата драма, „Къмъ проласть“, на Вазова направѣ шумъ съ своето многократни прѣдставяне на сцената. Нейниятъ сюжетъ е сжщия, тойто е вложенъ въ основата на историческата повѣсть „Иванъ Александър“.

Около обрисованя безумнъ и лекъ животъ на Царьтъ

Иванъ Александъръ и не оята жена-еврейка Сара, Вазовъ е можалъ най-сполучливо да обрисова живота на едноозрѣмешнитѣ българи, тѣхнитѣ понятия за държавно управление, тѣхнитѣ страсти и раздори. Особено е изтъкналъ влиянието на различнитѣ ерести за нравственото развращаване на народната маса, корупцията въ държавното управление и т. н. т. Всичко това Вазовъ е прѣдставилъ съ редка вѣщина и поразителна вѣрность.

Драмата започва съ рѣшението на Ив. Александъръ да се разведе съ жена си Теодора и да я замѣни съ младата и хубава еврейка Сара и свършва съ свадбата му съ еврейката. Иванъ Александъръ, познатъ като уменъ владетель, но сластолюбивъ и съ жестокъ характеръ човѣкъ, въпрѣки протеститѣ на боярството водено отъ великия логатеть Раксинъ, зима за жена младата и хубава еврейка Сара, а жена си Теодора, дъщеря на влашкия воевода Иванко Бесарабъ, майка на двама възрастни вече сина, изпраща въ единъ търновски манастиръ. Хитрата еврейка накарва забравимия се отъ увлечение Иванъ Александъръ да лиши отъ прѣстола най-стария си синъ и да обяви за свой наследникъ Сариния синъ Ив. Александъръ. Така и става. Прѣзъ врѣме на домашни вътрѣшни раздори, когато българското царство се разяждало отъ богомилството, което подкопавало вѣрата на народа въ властта; когато и турчинътъ е билъ смѣлъ и силенъ противникъ, тъкмо въ това критическо врѣме, българскиятъ царъ се женилъ и развеждалъ, създавалъ е раздори и разцѣпление между бояритѣ и самъ е подкопавалъ и тъй отслабналото си царство. Тоя заслѣпенъ царъ е билъ заставенъ още прѣзъ живота си да раздѣли България между двамата си сина, Страшимиръ и Иванъ Шишманъ (вториятъ е синъ на Сара), двама непримирими врагове, въ врѣмето на които България изгуби своята скѣпа независимостъ за цѣли петъ вѣкове.

Ето въ кратко изложение сюжета и съдържанието на тази прѣлѣстна и съ дълбоко поучение драма на Ив. Вазовъ. За насъ е неоецѣнима заслугата на първия ни народенъ писателъ да ни възпроизвежда миналото въ такива поразителни и прѣпълнени съ поука и мораль сценични картини.

Никой другъ освѣнъ Вазовъ не може и не би могълъ да стори тоя подвигъ въ нашето театрално дѣло. Затова ние трѣбва да цѣнимъ високо нашия пръвъ писателъ, учителъ и възпитателъ на нашия народъ.

М. Велковъ.

Малки съобщения и реферати

1. Дружество за етическа култура.

Прѣзъ миналата година още се основало въ София едно ново дружество съ цѣль, каквато до сега въ насъ не си бѣ поставило никое дружество. То се нарекло *«Дружество за етическа култура»*

Членъ първи отъ устава на тоза дружество гласи: *цѣльта на дружеството е да поддържа будна обществената свѣсть.* По кой начинъ? — „като развива и укрѣпява чувството на законность и справедливость срѣдъ обществото: като работи за зачитание науката и историята въ общественитѣ въпроси и като дава потикъ за само-възпитание, главно въ трудолюбие, постоянство, честность, истина, съзнание на дългъ и поощряване общественитѣ добродѣтели“.

Отъ цѣльта и срѣдствата, съ които се мѣри нейното постигане може да ее направи заключение за благородната и възвишена задача на това ново у насъ дружество.

Ние, които смѣ си поставили за цѣль да ратуваме за сближение на домътъ, училището и обществото, досѣжно постигане на тѣхнитѣ възпитателни задачи, не можемъ, освѣнъ съ радостъ и въодушевление да посрѣщнемъ основаването на едно такова дружество, което си е поставило една възвишена етическа цѣль.

Всрѣдъ тоя разладъ на нашитѣ обществени сили; всрѣдъ голѣмата корупция що е обвзела всичкитѣ слоеве на държавния ни животъ, нека най послѣ се чуе единъ гласъ на прѣвъзможане, единъ гласъ на опомняне и самосъзнание.

Къмъ цѣлитѣ, прѣдвидени въ третия алинея на главната задача на дружеството се казва: „поощряване къмъ трудолюбие благотворителность и всѣкакви обществени добродѣтели.“

Обществени добродѣтели!

Колко много трѣбва да се работи у насъ за да достигнемъ до единъ уровеньъ на етическа културность, когато ще можемъ да заговоримъ и за нашитѣ обществени добродѣтели, отъ които се толкова много нуждаемъ! Какъ се постигатъ общественитѣ добродѣтели мѣжду единъ народъ кото нашиятъ, дѣто се чувствува, прѣди всичко, липса на домашно, училишно и общественно възпитание?

Възпитание, ще възкликнемъ ние, възпитанието трѣбва да се постави като първоначал на и крайна цѣлна едно дружество, което си е поставило етически задачи въ нашия животъ.

Тука именно се срѣщатъ задълженията на нашитѣ родители, учители и обществени дѣйци, които носятъ отговорность за лошитѣ послѣдствия отъ недостатъчното възпитание на нашата младежъ.

Ние дълбоко вѣрваме, че това дружество има условия да живѣе дългъ и траенъ животъ всрѣдъ нашиятъ съзнателенъ интелигантенъ свѣтъ. Неговитѣ ръководители ще трѣбва да употребятъ умѣние и тактъ за да му дататъ още въ самото начало добъръ тласкъ.

Ние пожелаваме въ близко врѣме то да се слобие съ клонове изъ всички градове въ провинцията и да стане една мощна организация, която да влѣе животворни струи въ нашия упадналъ общественъ животъ. . . .

2. Дружба на дѣцата съ слугитѣ.

Бѣлѣжитиятъ английски педагогъ Джонъ Локъ въ съчинението си „Мисли по възпитанието“ ето що говори за дружбата на дѣцата съ слугитѣ:

Нека споменемъ за едно голѣмо зло, което слугитѣ съ своитѣ ласкателства принасятъ на дѣцата, като разстройватъ ефекта и силата на родителскитѣ порицания и по този начинъ намаляватъ тѣхния авторитетъ. Има, обаче още едно голѣмо неудобство, не по-малко важно, което произлиза отъ лошитѣ примѣри, които дѣцата иматъ прѣдъ очитѣ си, когато се намѣрятъ въ обществото на слуги отъ долна рѣжа.

Трѣбва да се запрѣщава, колкото се може по-вече, да влизатъ въ такова общество, тъй като заразата отъ тѣзи лоши примѣри, отъ глѣдището на вѣжливостъта, както и на добродѣтель-

та ужасно инфектира дѣцата всѣки пѣтъ, щомъ тѣ сж изложени на тѣхъ. Тѣ често научватъ отъ злѣ възпитани и развалени слуги такъвъ дебелашки говоръ, такива неприлични пороци и маниери, каквито не щѣха да знаятъ, може би, прѣзъ цѣлия си животъ, ако не бѣха се събирали съ тѣхъ.

Мѣчно е да се избѣгне съвсѣмъ това зло. Вие ще бждите много щастливи, ако не ви се падне да имате нѣкой грубъ и пороченъ слуга и ако дѣцата ви не се заразятъ отъ него. При всѣ това, трѣбва да се правятъ най-голѣми усилия за избѣгване на тази опасностъ. Дѣцата трѣбва да стоятъ колкото се може по-вече съ родителитѣ си, или съ ония на които сж повѣрени. За тази цѣль трѣбва да се грижимъ да направимъ това стоене при родителитѣ имъ приятно; трѣбва да имъ се прѣдоставя всичката свобода, свойствена на възрастта имъ, а не да имъ се налага бесполезно стѣснение, когато се намиратъ подъ родителски или наставнически надзоръ. Ако ние направимъ за тѣхъ отъ това общество тъмница, никакъ не е чулно, че тѣ нѣма да го обикнатъ. Не трѣбва да имъ се прѣпятствува да бждатъ дѣца, или да играятъ, или да дѣйствуватъ като дѣца, но и да не имъ се позволява да вършатъ лошо. Всичко друго трѣбва да имъ се позволява. Подиръ това, за да ги направимъ да обикнатъ обществото на родителитѣ си тѣ трѣбва да получаватъ отъ тѣхни рѣдъ всички нѣща, които имъ сж приятни. Въ сжщото врѣме на слугитѣ трѣбва да се забранява да имъ угаждатъ както обикновено става, като имъ даватъ разни силни пития, вино, плодове, играчки и други подобни работи, поради които дѣцата толкова обичатъ да дружатъ съ тѣхъ.

3. Библиотеки и читални за дѣцата въ Америка.

Въ Америка народното просвѣщение е придобило голѣми размѣри, благодарение главно на частната инициатива. Много благодѣтели занѣщаваатъ голѣми суми за откриването на частни библиотеки въ разнитѣ квартали изъ голѣмитѣ многолюдни градове. Спреди свѣдѣнията черпони отъ американския журналъ „Ourlook“, на послѣдъкъ къмъ тия народни библиотеки започнали да се отварятъ и отдѣления за по-маловъзрастни читатели и за дѣца отъ училищата. Такива библиотеки и читални се нареждатъ хубаво: съ бюстове, цвѣтя и др. прѣдмети, съ които може да се привлече интересътъ и вниманието на дѣцата.

Най-добрата отъ тия читални се намира въ Питсбургъ. Въ 1900 год. тя е била посѣтена отъ 20,000 дѣца. Въ тази библиотека книгитѣ сж наредени на ниски лавици, да могатъ дѣцата сами да си ги стигатъ. Дѣцата взематъ книги, списания и вѣстници и могатъ да ги четатъ тамъ или въ кжщи. Всичкитѣ книги сж подвързани изящно. Приготвени сж подобни каталози за книгитѣ отъ всѣка специалностъ и за всѣка една възраст по отдѣлно. Два пжти прѣзъ недѣлята въ широкитѣ зали на библиотеката се държатъ общи прочитания на разкази, стихотворения и други прозивѣдения. Четатъ нѣкои отъ учителитѣ ржководители, а въ повечето случаи четатъ ученици.

У насъ сжществуватъ подобни ученически библиотеки при класните пжлни и непжлни училища, но тѣ сж почти въ голѣмъ безпорядкъ и може напрано да се каже, че не постигатъ своята цѣль. Тѣхната уредба, обикновено се натрапва на нѣкой учителъ, който нѣма присжрдце самата благородна идея. Тия библиотеки нѣматъ хубави и интересни книги, които могатъ да ползватъ дѣцата за нѣкои познания по изучванитѣ въ училището прѣдмети.

Тия библиотеки трѣбва да се уредятъ, за да отговарятъ пжпълно на своето назначение.

Нека и въ това отношение взематъ поука отъ умнитѣ и практични американци!

4. Дѣцата и пролѣтѣта.

По своето слабо душевно развитие дѣцата сж най-близко до природата нежелн възрастнитѣ. Къмъ природата дѣцата се отнасятъ съ сжщо такава нежна любовъ, както къмъ първобитни нейни твари. Ето защо малкитѣ дѣца не могатъ да се задържатъ на едно мѣсто, а още повече мѣчно могатъ да стоятъ въ кжщи когато вънъ природата ги блазни съ своитѣ картини и хубости. Особено голѣма бива радостъта на дѣцата при настжпването на пролѣтѣта. Отъ една страна, хубавото топло и приятно врѣме, отъ друга — съживяването и пробуждането на растенията и животнитѣ, — всичко това омайва дѣцата и ги очорова. Пролѣтѣта на тѣхния животъ се сравнява съ пролѣтѣта въ природата.

Дѣтето отегчено цѣла зима отъ еднообразието въ кжщи излиза радостно и весело въ домашната градина. Тамъ неговитѣ

очи не могат да се нагледагъ. То викла какъ изъ рохкавата пръстъ се показватъ различни растения. То забѣлѣзва какъ постепенно голитѣ и черни клончета на дърветата се покриватъ съ хубави зелени листца. Птичетѣ често кацатъ по дърветата и пѣятъ сладки пѣсни; пеперудки прѣхвъркватъ и т. н. т.

Всичко това дѣтето не може още да разбере, но то чувствува въ душата си една наслада, която съ нищо не може да се замѣни. Кой може да достави на дѣцата си друга такава наслада, каквито тѣ могатъ да изнигатъ отъ другитѣ картини на природата отъ прѣлѣститѣ на пролѣтния животъ всрѣдъ възобновената природа!

Родители; майки и бащи, щомъ се стои въ вѣмето, щомъ пукне пролѣтъта, извеждайте дѣцата на вѣнъ и ще видите какво обювление, какъвъ новъ животъ ще бликне въ тѣхъ.

5. На чистъ въздухъ.

Въ кѣщи мѣчно може да се запази чистъ въздухъ. Още повече като се има прѣдъ видъ голѣмата нехигиеничностъ на нашитѣ жилища. Въ градоветѣ, изистина има обичай да се отварятъ прозорецѣ за прѣчистване и провѣтриване на въздухътъ, но въ селата и това не става. Тамъ обаче има по-благоприятни условия, за да не мислимъ, че възрастнитѣ и дѣцата въ селата се даватъ въ нечистъ и прашенъ въздухъ, както е въ градоветѣ. Въ село само прѣвъ зимнитѣ мѣсци дѣцата се прѣбиратъ въ кѣщи и се пазятъ отъ прогудяване. Прѣвъ пролѣтъта, лѣтото и прѣвъ по-голѣмата частъ отъ есенята, селскитѣ дѣца покарватъ вѣнъ отъ домоветѣ, въ пълната смисълъ на думата — на чистъ въздухъ. Селскитѣ дѣца по природа обичатъ да играятъ и да се движатъ на свобода — на чистъ въздухъ. Съ градскитѣ дѣца не е така. Прѣвъ първитѣ 3—4 години на дѣтската възраст, домагъ започва да става малкъ и тѣсенъ за дѣцата. Тѣ гледагъ кога и какъ да се освободятъ отъ надзоръ на родителитѣ и да излѣзатъ на улицата. Тамъ тѣ покрай своитѣ забавни и увѣквателни игри прѣкарватъ на чистъ въздухъ. Родителитѣ не забѣтѣзватъ оная външна физическа промѣна, която настъпва у дѣцата въ растояние само на 2—3 часови движения, игри и припкания изъ полето — на чистия и свѣжъ въздухъ. Дѣцата току-що се нахранили, слѣдъ като поиграятъ 2—3 часа, завръщатъ се въ кѣщи изгладняли добръ и се хранятъ съ най-го-

лѣмъ апетитъ. И най-слабитѣ гозби, а често пѣти само хлѣбъ и солъ имъ се ослажда повече и отъ най-богатото ядене. А всичко това е отъ влиянието на чистия въздухъ.

Дѣцата иматъ най-голяма потреба отъ чистъ въздухъ на всѣкадѣ и винаги. Ето защо нашитѣ родители грѣшатъ по нѣкога, когато умнишлено възпиратъ дѣцата си отъ разходкитѣ и движенията на чистъ въздухъ. Тази грѣшка е много голѣма и тя има лоши послѣдствия за здравославното състояние и за възпитанието на дѣцата. Прочее нека излизатъ по-често дѣцата на чистъ въздухъ, ако не съ родителитѣ си, то съ своитѣ домашни, братя или сестри, а по-нѣкога и сами.

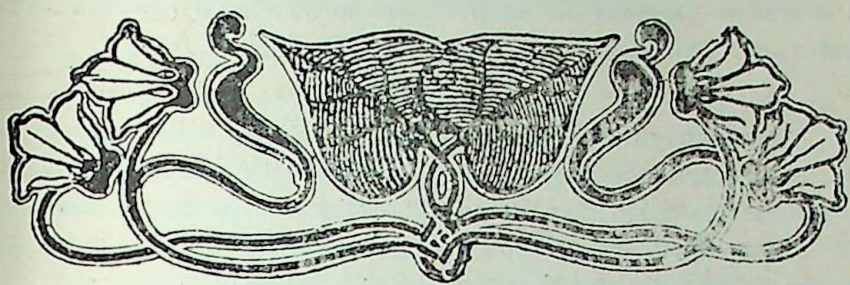
6. Подвижни игри на чистъ въздухъ.

Играта е природна нужда на дѣтето. Още на 1 — 2 мѣсеца, малкото дѣте започва да се забавлява и да си играе съ ржчикитѣ и краката. Колкото повече расте, толкова по-вече неговитѣ игриви движения ставатъ по-сложни и по-разнообразни. Чрѣзъ игритѣ и забавленията малкото дѣте приравнява външния свѣтъ съ своето душевно разпятие и съ разбирането което то може да има за всички прѣдмети, които го окръжаватъ. Въ врѣме на игритѣ дѣтето открива душата си, съ всички свои чувства на радостъ и веселие. Въ това се състои голѣмото възпитателно значение, което иматъ игритѣ за дѣцата.

Това много добръ сѣ разбирали още старитѣ Гърци, които задължавали дѣцата да изпълняватъ още въ най-ранната си възраст разни игри, гимнастически упражнения и танци. Въ по-ново врѣме Англия е възприела тия наредби своята въ система на възпитание, която днесъ започва да се прокарва и въ всички европейски държави.

У насъ се чувствува голѣма нужда отъ въвеждането на една реформа въ възпитателната ни система, дѣто за физическото възпитание трѣбва да се прѣдвиждатъ на първо мѣсто, подвижнитѣ игри на чистъ въздухъ.

Обществено училищна хроника.

Новата българска княгиня.

Съвдоелялиятъ български княжески дворъ биде отново щастливъ да се здобие съ втора българска княгиня. Ако се съди по досегашнитѣ отзиви въ чуждия и нашия печатъ Н. Ц. Височество Княгиня Елеоне а притежава напълно ония високи качества и добродѣтели съ които тя ще окраси Княжеския Дворъ. Въ нейното лице Н. Ц. В. прѣстонаслѣдникътъ Князь Борисъ ще намѣри оная майка възпитателка, която ще може да даде истински правленъ пътъ на неговото възпитание, отъ което цѣлия български народъ очаква своето славно бъдаще. Също така и останалитѣ княжески дѣца ще иматъ прѣдъ себе си една любвеобвилна майка, която ще има присърдце тѣхното здраве, тѣхното физическо, умствено и нравствено възпитание.

Отъ това гледище, втората женитба на Н. Ц. Височество ще открие нова ера въ Агустейшия Домъ.

Н. Ц. Височество Княгиня Елеонера ще принесе голѣми заслуги на страната и съ св ето съучастничество въ организацията на дѣятелността на женскитѣ благотворителни дружества, на сиропиталищата и др. институти и богоугодни зачедения, за чието съществуване тя още съ стѣпването си на родната ни земя се заинтересова,

Тоя фактъ иде да потвърди у насъ вѣратъ, че наистина въ лицето на Н. Ц. Височество Княгиня Елеонера, нашиятъ майски ще могатъ да намѣрятъ единъ високъ примѣръ и образецъ за подражание въ дѣлото на възпитанието, за което всѣки бъл-

гарски гражданинъ, отъ двореца до послѣдната колиба трѣба да ратува, — защото въ доброто възпитание на нашата младеж се състои надеждата и щастието на народа ни!

Уличнитѣ дѣца у насъ отъ день на день все повече повече се наплодяватъ и съ своето зловрѣдно влияние покриватъ и най-добритѣ ни дѣца. Ние слѣдимъ нашиягъ ежедневенъ печатъ и въ всѣки брой почти на дневнигѣ вѣстници и вѣсникари отбѣлѣзани факти отъ подобенъ характеръ.

Така напр. въ брой 2355 на в. „Всчерна Поша“ бѣе отбѣлѣзанъ факта, дѣто едно улично и съ лошо поведение дѣтѣ е нападнало въ София до Българската Народна Банка единъ ученикъ отъ долнитѣ класове, съ цѣль да го изнудва за пари или да го отвлече нѣгдѣ съ нѣкоя лоша умисль. Благодарение застъпничеството на нѣкои лица, които сѣ били свидѣтели на тази грозна сцена, дѣтето било отървено отъ лишитѣ ржачи на гамена.

Какво показва това?

Когато всрѣдъ нашата столица ставатъ такива грозни случаи съ нашитѣ дѣца, какво може да става въ провинциалнитѣ градове, дѣто се спотулватъ и не се виждатъ лошитѣ постѣпки на уличнитѣ гамени?

Насъ ни прави впечатлѣние, че и до сега столичното общество не е обърнало внимание на тия факти, които започватъ да ставатъ все по-честы. Дѣ сѣ родителитѣ и настоящицѣ въ столичнитѣ дѣца—ученици, да се погрижатъ за лошата участъ на рожбитѣ си, когато тѣ оставени безъ контролъ биватъ помамвани и покарвани отъ гаменитѣ?

Дѣ е, най-послѣ, полицията, която трѣбва да бди за всички безчестия, които се вършатъ изъ тайнитѣ и мръсни къшета на ст лицата?

Напраздно ние ще очакваме отговоръ на тия питання. Докато родителитѣ и настоящицѣ на дѣцата не се здружатъ, сами не се застъпятъ за прекратяването на дѣцата съ до тогава случаи като този и още по-грозни даже, ние често ще чуваме и срѣщаме въ нашия животъ.

Надеждата е въ родителскитѣ дружини!

СЛУЧКИ ИЗЪ УЧИЛИЩНИЯ ЖИВОТЪ ВЪ ГР. ШУМЕНЪ.

Въ нашитѣ училища нѣма оная строга и истинска педагогическа учебно-възпитателна система, която да даде въ резултатъ добро образование и възпитание на нашитѣ дѣца. Нашитѣ училища не сѣ училища, а често пѣти се обрашати на мъчилища, дѣто се изтезавагъ и убиватъ крѣхкитѣ организми на дѣцата, — въ това илатъ да ни убѣждаватъ разнитѣ случки изъ училищния животъ. Такива случки, ние трѣбва да отбѣлѣжимъ въ нашата хроника три, които сѣ станали въ гр. Шуменъ и за които въ ежедневния печатъ имаше съобщения на врѣмето.

1. Една ученичка отъ III кл. на 16 год. възраст се самоотровила. Причинитѣ се отдаватъ главно на лошото, непедagogично и прѣдизвикателно отнасяне на единъ отъ учителитѣ къмъ ученичката. Въмѣсто да се подобрятъ по рационални срѣдства за да се подобри поведението на ученичката, ако то наистина е билс лошо, нейниягъ учитель я нагрубилъ и обидилъ прѣдъ лицето на всичкитѣ ѣ другарки въ класъ. Дали имъ по-голѣмо прѣстѣпление отъ тона, което въпросниятъ учитель е извършилъ въ случаятъ? Ние ще чакаме министерството на н-то просвѣщение да ревизира самата случка и да намѣри виновниятъ, който за образецъ на другитѣ възпитатели, трѣбва да се накаже най-строго.

2. Втората случка се касае за непристойното поведение на единъ учитель. Това показва, че има голѣмъ брой отъ учителитѣ, които сѣ останали чужди на святото призвание, което имъ е дадено. До като училищата ни не се освободятъ отъ тѣхъ, ние все ще виждаме да се извършватъ такива сцени, които ороизватъ авторитета на училищата ни.

3. Третиятъ фактъ е още по-печаленъ. Той е признакъ на оная голѣмъ развѣтъ, който социализма е всѣлъ и всѣла между нашата младежъ. Обезобразяването на иконата въ училището е единъ голѣмъ атентатъ противъ нашата праотеческа вѣра, и то отъ вчерашни дѣца. Нека тия избросни случки накаратъ нашитѣ родители да се позамислятъ още по-сериозно върху злото, което е пустнало дълбоки корени между нашитѣ учащи се. Нека всички майки и бащи се позамислятъ, какво би станало съ дѣцата имъ, ако не се прѣсушатъ отрано коренитѣ на това глѣбено зло . . .

Библиография.

Отговоръ на една рецензия.

Въ кн. II на списанието „Учитель“ е помѣстена една рецензия за нашето списание. Нейниятъ авторъ постѣпилъ така, както обикновено постѣпватъ всички писачи у насъ, които топятъ перото си не въ черно мастило, а въ писка злоба, ядъ и злорадство. Тоя нашъ рецензентъ се с крилъ задъ псевдонима си „Церберъ“, а нашитъ читатели знаятъ, че това е име дадено не на човѣкъ съ нѣкакви лични качества, а то е име на куче...

Но, да видимъ що е казалъ нашиятъ рецензентъ за списанието ни, на което елва видѣлъ първата книжка безъ да я прочете и разбере. Г. Церберъ не дава внимание на програмнитъ задачи, които нашето списание си е поставило. Той, като всѣки съвѣстенъ критикъ, нѣма търпение да види, дали съ врѣме списанието ще може да отговори на своето назначение, или не. Не, нашиятъ критикъ се провиква, отъ началото и до края: „жълто списание“, „реакция“, „жълтъ педагогъ“ и т. н.

Съ тия три благозвучни термина е украсенъ стилътъ на Цербера, съ тѣхъ той събаря всичко. Статиитъ помѣстени въ I кн. на списанието ни не струватъ нищо; тѣ биле слаби и непоучни, мнѣнията и мислитъ прокарвани въ тѣхъ не биле съвременни и т. н. т. и т. н. т.

Всичко това г. Ц. вѣрно е схваналъ и изразилъ, за ония, които мислятъ като него. Да, ще отговоримъ ние, списанието ни е прѣдизначено за ония наши родители, които сж останали чисти отъ духовнага язва и покварата ще вие просвѣтениитъ „Цербови“ съете чрѣзъ своята червена литература. Нашето списание не е нито „жълто“, нито „червено“, нито пъкъ „черно“, като васъ и вашитъ съвѣсти. То е „бѣло“ и чисто като

ярката свѣтлина, която прѣска съзнание у родителитѣ и ги опика да изпълнятъ достойно своятъ съзнатъ възпитателски дългъ къмъ младата си!

Да, господа «Церберовци», ние не ще говоримъ на нашитѣ майки и бащи за неосъществими социални утопии; ние не ще заблуждаваме тѣхъ и дѣцата имъ съ идеитѣ що виз разпространявате чрѣзъ червената литература.

Напротивъ, ние ще имъ гозоримъ на единъ възприемчивъ езикъ за тѣхнитѣ несъзнати и зенемарени родителски и възпитателски задължения; ние ще имъ сочиме истинскитѣ и правилнитѣ пѣтъ, изъ който ще трѣбва да се отправи възпитанието на нашата младежъ.

А, вие това не щете и да знаете, за подобни дѣла, вие не искате да чувате, понеже не сте истински приятели на народното ни благо; понеже не милѣте за щастието на своитѣ ближни: и понеже нѣмате отечество, нѣмате земя и наѣте Богъ!

Ето, това вие, г. „Церберъ“ не сте пожелали да доискажите въ вашата хубава и сочна съ злоба рецензия. Но, защо не го кажитѣ, да ви чуятъ всички и да ви узнаятъ що сте, и защо сте взели да пишете за нашето списание?

Благодаримъ ви за честта, която ни правите, но жалко е че се криете подъ такова лошо и нечовѣшко име. Инакъ, възложно е да сте нѣкой истински радѣтелъ за нашето народно-просвѣтно дѣло.

Б. Н. Б.

Майка и дѣте год. V кн. III. Ето взе петъ години откакъ съществува това списание. То има за цѣлъ да опжтва нашитѣ майки въ тѣхнитѣ недостатъчни познания по отглеждането на дѣцата, отъ деньтъ на раждането имъ. Особено старание се обраща отъ страна на редакцията на въпроситѣ, които засѣгатъ здравословното състояние на майката - родилка, затова и списанието има повечето акушарско-медицински характеръ.

Отъ тази година къмъ списанието е прибавено едно литературно приложение „Вѣнецъ“. Въ него, освѣнъ нѣкои оскждни стихотворения и др. дребни бѣлитристични работи, често се помѣстватъ и статийки съ възпитателенъ характеръ.

Особена полза биха имали читателитѣ на „Майка и дѣте“ отъ тоя отдѣлъ на списанието, ако той не се водѣше съ единъ сектански духъ, дѣто се прокарватъ явно тенденциозни мисли

по домашното възпитание на дѣцата и др. нови нѣкакви вѣяния въ нашето възпитание.

Инакъ това списание има почва да съществува и да принесе полза на своитѣ читателски — майки.

М Б.

Нашитѣ закони год. II. кн. 21—25. Сждебна библиотека излиза въ гр. Пловдивъ, подъ редакцията на г. Т. Д. Мирковъ.

Въ тази книжка е помѣстенъ изцѣло новоприетиятъ законъ за лицата.

Прѣзъ 1907 год. министра на правосъдието внесе въ народното събрание законопроекта за лицата съ тоя мотивиранъ докладъ:

„Съ отдѣлни закони, ватирани въ разни врѣмена, е уредена една частъ отъ материята на гражданското право, която се отнася до лицата. По-голѣмата, обаче, частъ, която се отнася до мѣстожителството, отсъствието, робството, произхождението, родителската властъ и актоветѣ за гражданското състояние, е останала и до сега неуредена. Прѣзъ 1892 год. по предложение на министерството на народното просвѣщение, е ватиранъ единъ законъ за отбѣлѣжване ражданията, женидбитѣ и умиранията на лицата, но този законъ не може да се каже, че урежда актоветѣ за гражданското състояние на лицата, защото той установява правила, по които се констатираатъ ражданията, женидбитѣ и умиранията, отъ статистическа гледна точка, за да може да се слѣди за движението на населението и пр.

Оноза, което се отнася до родителитѣ е отношението имъ къмъ дѣцата. По чл. 62: „родителската властъ се упражнява върху дѣцата до пълнолѣтието имъ, или до еманципирането имъ и че въ случай на разводъ, тя се упражнява отъ онзи родителъ, комуто дѣтето е оставено за попечение“.

По чл. 64: „този членъ е продиктуванъ отъ нуждата да се даде право на бащата или майката, когато иматъ *малки дѣца* да искатъ насила да ги върнатъ въ къщи въ случай, че тѣ се отклоняватъ безъ позволение или пъкъ, да могатъ да искатъ заповѣдъ отъ прѣдседателя на сѣда, *за да ги поставятъ въ нѣкое поправително заведение*; по чл. 66 се опрѣдѣлятъ прѣрогатиивитѣ на роднинския съвѣтъ и т. н. т.

Изобщо ние намираме че тоя новъ законъ за лицата ще уреди много спорни въпроси досѣжно отношенията на родителитѣ къмъ дѣцата и др. отношения на гражданскитѣ лица.

Редакцията на сѣдебна а библиотека принася неоцѣнима заслуга на българскитѣ граждани, като се е задала за цѣль да ги запознае съ „нашитѣ закони“ и да ги популяризира между народа. Пожелаваме закрѣпване и широко разпространение на това хубаво списание.

Д. Правовъ.

Изъ живѣта. Илюстрация за просвѣта, общественность и наука. Изда-ель-стопанинъ Ив. П. Дойновъ. Излиза всѣка сръда по сѣбота, единъ брой 10 ст.

Прѣдъ насъ е брой 29, който има слѣдното разнообразно и интересно съдържание: Възкресение христово (картина на художника Дюгера); Христосъ възкресе! статия отъ Правдолюбовъ, Христосъ възкресе. стихотворения отъ Леонъ Саваджиянъ; църковната на бждащето, отъ Мержековски; Исусъ Галилеянинъ отъ проф. П. К. Ковалевски; три приказки: едно обзалагаче (фейлетонъ); изъ науката и живота и др. съобщения.

Отъ програмата на тази илюстрация и отъ нейното хубаво и разнообразно съдържание се вижда, че тя ще стане съ врѣмѣе полезно и необходима духовна храна за нашитѣ сѣмейства. Нашитѣ родители не правятъ изборъ на книгитѣ, които внасятъ въ къщи за четене. Често пжти дѣцата взематъ да четатъ книгитѣ, вѣстниците и списанията, които не сж за тѣхъ, а съ това имѣсто полза тѣ извличатъ врѣда. Тази илюстрация може безъ какъвъ страхъ да се даде въ ръцѣтъ на дѣцата, защото тя съдържа полезно и приятно чегиво, както за възрастнитѣ, така и за малкитѣ читатели.

Поради това, ние прѣпоръчваме списанието „Изъ живота“ на нашитѣ читатели-родители.

Т. И-овъ.

К н и г о п и с ъ

Получиха се въ редакцията ни слѣднигѣ книги, списания и вѣстници:

1. Наредба на родителско-учителската дружба въ Ст. Загора.
2. Уставъ на пловдивското дружество за покровителстване непълнолѣтните прѣстѣжници отъ двата пола.
3. Годишенъ отчетъ на сѣщото дружество за 1906 г.
4. Двѣ брошури по сѣщия въпросъ отъ г. Т. Д. Мирковъ, редакторъ на сѣдебното си „Нашитѣ закони“.
5. Педагогически прѣгледъ год. II кн. IV.
6. Учителъ, год. XV кн. II.
7. Учителски вѣстникъ год. VI брой 12.
8. „Майка и дѣте“ год. V кн. III.
9. Теоретическа педагогика часть I. теология и хомеопатия съставили: Д-ръ В. Николчовъ и Д-ръ В. Мановъ.
10. Църквенъ амвонъ год. I кн. 12.
11. Другарка год. VI кн. II и III.
12. Звѣздица год. XVII кн. IV.
13. Педагогическій лисгокъ, 1908 г., год. XI кн. III за м. мартъ.
14. Воспитаніе и обученіе, год. XXXI кн. III.
15. в. „Земледѣлческо знаме“ Ст. Загора.
16. в. Дневникъ — София
17. в. Съзнание — „
18. в. Новъ вѣкъ — „
19. в. Свободно слово — „
20. в. Прѣпорець — „
21. в. Народна воля — Шуменъ.
22. в. Общественъ гласъ — „

Молимъ всички редакции на списанията и в-тъ, до които изпращае списанието си да ни изпращатъ своитѣ издания, „замѣна“ и да даватъ отзывъ.

Изъ живота,

илюстрация за просвѣта, общественостъ и наука. Издатель-стопанинъ: **Ив. П. Дойновъ.** — София Излиза всѣмъ срѣда и сжботъ. Еденъ брой 10 ст.

Илюстрация свѣтлина,

Год. XVI. Редакторъ-издатель: **Юрданъ Михайловъ.** Год. цѣна 10 л. съ една художествена премия.

Родина,

иллюстровано списание за наука и литература. Год. цѣна 5 лева. Редакторъ-издатель: **Т. И. Бъчваровъ** — София-Санишора.

Видѣлина,

мѣсечно описание посвѣтено за развитието на душата, умътъ и съзнателото. Год. абонаментъ 3 лева. Редакторъ-издатель: **Т. И. Бъчваровъ** — София.

Природа,

иллюстровано списание за наука, стопанство, ловъ и риболовство. Год. абонаментъ 5 лева. Редактори: **Г. К. Христовичъ** и **Ст. Хр. Геновъ.**

Майка и дѣте,

популярно акушерско медицинско списание, абонаментъ 2 лева. Издатель: **Д. Куртевъ.** Мѣсечно приложение „Вѣстникъ“ — **Т. Пазарджикъ.**

Българска сбирка,

литературно-научно списание, Год. абонаментъ 10 л. Редакторъ: **С. С. Бобчевъ.** — София.

Подъ печатъ е и вториятъ томъ книгата :

**ОЧЕРКИ ПО ИСТОРИЯТА НА
ЗАПАДНО-ЕВРОПЕЙСКИТЪ ЛИТЕРАТУРИ.**

ОГЪ П. КОГАНЪ.

Привъждавателъ по всеобща история на литературата въ Московските педагогически курсове и въ Екатерининския институтъ.

Привъснитъ още поствѣдомното руско издание

Б. Райновъ и Ив. Молловъ.

ЦѢНА 4'50 ЛЕВА

ИМА СЛѢДНОТО СЪДЪРЖАНИЕ:

Разочарованието и реакцията. Леополдъ Штабрийнъ. — Социалната и реалистична литература въ Англия: Дикенсъ, Текерей. — Началото на социалната и реална литература въ Франция: С. Симонъ, Юрис, Ж. Зандъ, Балзакъ. — Романтизмътъ и чистата поезия въ Франция. Прѣходътъ отъ романтизма къмъ реалната и социална поезия въ Германия: Хого, Бодлеръ, Хайне. — Натурализъмътъ и Социализъмътъ: Дарвинъ, Марксъ, Зола, Хаунтманъ. — Ницшеанство и символизъмътъ. Йбсенъ, Щиндлеръ, Метерлинкъ. —

Ще бѣде издаденъ и първиятъ томъ — Древни литератури.

Пари и други свѣдѣния — до издателя

Ат. Димитровъ Е.-Джумая.

Открита е подписка

— ЗА —

„РОДИТЕЛСКА ГРИЖА“

— Година I-ва —

Списание за домашно, училищно и обществено възпитание.

— Годишенъ абонаментъ 3 лева прѣдплатени. —

Списанието ще излиза всѣки мѣсецъ, освѣнъ юли и августъ. Всѣка книжка по 2 коли, хубава хартия голѣмъ форматъ

Настоятели, които събератъ 10 прѣдплатили абонати ще получаватъ даромъ списанието.

Записване на абонати може да стане и чрѣзъ всѣка т. пощенска станция, като се внесатъ само 3 лева също така и сдружение на вѣстникарски настоятели въ България. — ст. София.

Умоляватъ се всички редакции на списанията и вѣстниците, до които изпращаме списанието, да ни изпращатъ своите издания — въ *замѣна* — до редакцията Шуменъ.

 Ржкописи, книги за отзывъ и др. се изпращатъ до редакцията въ гр. Шуменъ.

 Пари и др. свѣдѣния — до издателя Ат. Димитровъ, въ гр. Е.-Джумая.

Ония отъ г. г. абонатите ни, които внесатъ абонамента до излизането на III кн. ще получатъ безплатна премия: *Дѣтето като предметъ на възпитанието.*

908

№ 237

ОДИТЕЛСКА ГРИЖА

Година I. кн. 5-6.

Съдържание:

1. Есета и епки, стихове от Л. Бобеви.
2. Нашите майки, от Cornelia.
3. Двете сирачета, разказъ.
Дѣтската литература и нейното възпитателно значение от Б. Н. Балкански.
4. Волята у дѣтето, от Ф. Треси.
5. Психология на уч. възраст от G. Wanke.
6. Физически слабите и Солни дѣца, от Проф. Д-ръ Жохансенъ.
7. Анкета — две мнѣния.
8. Малки съобщения и реферати.
9. Библиография: Отзиви за полезни книги.

— ❧ —

ШУМЕНЪ, 1908.

Редакторъ :

Б. Н. Балкански.

